

Veto

Aktie vraagt reactie, zo luidt een dwingende wet uit de fysika. Als Daniël Coens uitpakt met zijn mammoetdecreet, ziet Veto zich verplicht tot een een dinosaurus-reactie: een extra-editie om de minister van antwoord te dienen. Een antwoord dat kan tellen. Het decreet zelf wordt grondig geanalyseerd, u krijgt een brok historiek en achtergrond-informatie aangereikt, we gaan in op de omstreden problematiek van de hogescholen. Tenslotte geven we minister Coens ruim de plaats om zichzelf te verdedigen. Kortom, onderwijs-berichtgeving zoals alleen Veto kan brengen. Soms hebben we hiervoor onze eigen bijdragen uit december moeten hernemen. Maar meer bijgeschaafd, nog verder uitgediept, volledig op elkaar afgestemd, geaktualiseerd, en – vooral – eindelijk allemaal samen.

De Vlaamse overheid geeft forfait

Na het in werking treden van het decreet zal de financiering van de universiteiten nog slechts gedeeltelijk afhangen van studentenaantallen. Samen met de vaste toelage komt er een opheffing van de programmastop en mogen de uniëfs zelfstandiger hun middelen beheren. De numerus clausus komt weer een stap naderbij. Pagina 2

Aggregeren een stuk duurder?

Het decreet opent de weg naar een bijkomend jaar voor de lerarenopleiding. Een eventuele studietoelagenverhoging zou ondemokratiserend zijn en bovendien overbodig. Ze past echter in een algemeen kader voor het derde cyclus-onderwijs, dat een devaluatie meebrengt van het eerste diploma. Pagina 3

Het ABC van de elitaire bedrijfsuniversiteit

Coens komt gedeeltelijk tegemoet aan de opdeling in 'specialisten' en 'generalisten' die het bedrijfsleven al jarenlang vraagt. Daarmee wordt de band universiteit-arbeidsmarkt nog strakker aangehaald en herdefinieert men tegelijk de rol van de universiteit in de maatschappij. De kritische functie raakt langzaam in de vergeetheek. Pagina 4

Een verkeerd georiënteerde minister

Het (vrijblijvend) oriënteringsexamen zal voor het eerst in Vlaanderen een selectie doorvoeren na het sekundair onderwijs. In het licht van 1992 kunnen we het ons immers niet permitteren om de toegang tot onze universiteiten totaal vrij te laten. Het is echter bewezen dat zo'n proef onvermijdelijk zijn doel voorbij schiet. Pagina 5

"Manmoedig heb ik me als enige verzet tegen Numerus Clausus"

Daniël Coens geeft graag zelf toelichting bij het decreet voor deze ekstra-Veto. "Geen enkele vorm van ingangsexamens mag de vrije toegang tot de universiteit belemmeren", zo geeft Coens toe. En: "Er wordt nu gewerkt aan een sociaal decreet en aan een nieuw beurzenstelsel." Wie dat allemaal moet verdedigen in het eengemaakte Europa? "Dat zal ik toch niet meer zijn". Het eerste en laatste Veto-interview met de 11 jaar zetelende minister? Pagina 6-7

De altijd ekspanderende universiteiten

Door een door iedereen verguisd politiek akkoordje komen er binnenkort in Vlaanderen drie nieuwe studierichtingen bij. Die zijn nodig om zoveel mogelijk universitair gevormden klaar te stomen in Europa 92. Dat expansie ingegeven zou zijn door motieven als 'ontsluiting of demokratisering, is een waarheid die enkel de politici en rektoren die ze zelf verkondigen geloven. Pagina 8

Het Holt blijft op zijn honger

Aan de eisen van het Hoger Onderwijs van het Lange Type komt het decreet nauwelijks tegemoet. De vraag naar waardering van het diploma blijft onbeantwoord. Er komen nog steeds geen redelijke bruggen tussen Holt en unief. Alleen voor een sociale sector komt er misschien binnenkort wat geld. Pag. 9

De ridders van de ronde tafel

Het decreet Coens hervormt het universitair onderwijs in een richting die al jaren aangegeven werd in industriële kringen. Het schrijft zich in in een Europees onderwijsconcept waarvan men niet vies is van bedrijfsgerichtheid, bedrijfskapitaal en 'industrial research'. Pagina 11-12

REDAKTIONEEEL

Straks Europa

Bij de opening van dit academische jaar verklaarde minister Coens: "Ik neem me voor om in de loop van dit academiejaar een universitair decreet – voor mij mag het een tweede mammoet-decreet genoemd worden – uit te werken". De minister heeft woord gehouden. Etienne Vermeersch (RUG) heeft gelijk als hij dit decreet de belangrijkste universitaire hervorming van de laatste vijftig jaar noemt.

Dit decreet contrasteert immers fel met de stiefmoederlijke behandeling van de universiteiten tijdens de jaren tachtig. Toen waren besparingen de absolute norm voor iedere wetgeving. Vandaag is dat niet meer zo. Onderwijs wordt weer als een belangrijke investering gezien, en mag dus geld kosten. Er wordt opnieuw gepleit voor een zo groot mogelijke mobilisatie van jong talent. Daniël Coens kreeg als opdracht de verouderde universitaire structuren aan te passen aan de veranderende realiteit, aan Europa '92.

In het nieuwe Europa worden euvels als inefficiëntie, mediokriteit of inkompetentie genadeloos afgestraft. Als binnenkort de twaalf ooit protektionistische landjes omgevormd zullen zijn tot één gigantische binnemarkt, gaat heel Europa blindelings de wetten van de vrije concurrentie moeten volgen. Dit systeem kan dan al zijn buitengewone efficiëntie bezetten hebben, dit neemt nog niet weg dat diezelfde vrije markt ook bepaald meedogenloze trekjes heeft. Maatschappelijke facetten moeten zichzelf steeds optimaliseren, zoniet verdwijnen ze of worden te vervangen. *A fortiori* geldt dit voor het onderwijs.

Jean Monnet, één van de historische 'vaders' van de eengemaakte Europa, leverde ooit de boutade af:

'Si c'était à refaire, il faudrait commencer par l'enseignement', waarmee hij aanduidde hoe belangrijk dat onderwijs in de toekomst wel zou worden. Omdat de maatschappelijke structuur onmiskenbaar meer technologisch wordt, krijgen het hoger (al dan niet) universitair onderwijs en het (al dan niet) hieraan gekoppelde wetenschappelijk onderzoek een steeds meer centrale functie toebedeeld. De oorzaak hiervan is dat de verzamelde Europese industrie niet meer kan overleven zonder nauwe banden met dat wetenschappelijk onderzoek/onderwijs. De aard van de productieprocessen vereist een zo hoog mogelijke wetenschappelijkheid. Wellicht zonder het zelf te willen, zijn de universiteiten vandaag de motor van onze economie geworden. Zonder hun know-how, zonder hun gediplomeerden en zonder hun innoverend onderzoek zou de industrie omzeggens geen bestaansrecht meer hebben.

Dat is meteen ook het griezelige en vervreemdende aan de huidige onderwijsvorming: zij is onafwendbaar. Het nieuwe Europa eist een bepaald soort van universitair onderwijs, en die eisen kunnen onmogelijk genegeerd worden. Wie fundamenteel protest heeft – wie kreet: wie zich ten alle prijze verzet tegen iedere vorm van selectie, polyvalentie of tegen de differentiatie tussen generalisten en specialisten – plaatst zich meteen buiten het maatschappelijk aanvaardbare discours. Enkel opmerkingen "binnen het gevraagde model" worden aanvaard.

Zo'n ontwikkeling voerspelt niet veel goeds voor studenteninspraak. Als de universiteiten internationaliseren, als er sprake is van schaalvergroting, dan kan het niet anders of de studenteninspraak moet verminderen, ook al schrijft het decreet zo iets in theorie voor. Studenteninspraak is immers een potentiële vorm van inefficiëntie en van non-professionalisme, en op termijn kan dit onmogelijk geduld worden. Dat is één van die ijzeren wetten van de vrije markt.

Veto

's Meiersstraat 5,
3000 Leuven
(016/22.44.38)

Jg. 17, nr. 15
Extra bijlage
14 januari 1991

Ver. uitg. Stef Wauters,
's Meiersstraat 5, Leuven
Hoofdredactie: Koen Hendrickx
Redactiesekretaris: Stef Wauters
Redactie: Dirk Boeckx, Pieter De
Gryse, Hielke Grootendorst,
Walter Pauli, Ria Vandermaesen
Doka: Hielke Grootendorst,
Renaat Schrooten, Rob Stevens
Vormgeving: Hielke Grootendorst,
Jan Van der Linden
Eindredactie: Stef Wauters

Zetwerk
Alfasat Leuven (016/22.04.66)

Drukkerij Rotatyp Brussel
Opplage 9000 eksemplaren

Een van de meest fundamentele wijzigingen van het dekreet is de herziening van de financiering van het universitaire onderwijs. De vaak geformuleerde vraag van de universiteiten naar meer financiële autonomie door het loskoppelen van de werkingskredieten van de studentenaantallen wordt gevaloriseerd. Het nieuwe financieringsstelsel vormt de sleutel tot het nieuwe dekreet, een voorwaarde voor de hertekening van het Vlaamse universitaire landschap en voor de ingrijpende onderwijshervorming die zich aandient.

De Vlaamse overheid geeft forfait

De kantoeren van dat nieuwe financieringsstelsel tekenen zich al af in het Vlaams Regeerprogramma van februari 1989. Daarin werd vooropgesteld dat het "een onderscheid moet maken tussen de onderzoeks- en onderwijskredieten, waarbij enkel deze laatste strikt de fluktuaties van het aantal studenten zullen volgen". Andere doelstelling - en een vraag van de universiteiten - was het versterken van de autonomie van de instellingen.

Die autonomie moet er volgens de minister komen in het kader van het eengemaakte Europa. Het rapport "Higher Education in the European Community: The challenges of 1992", de neerslag van een recent kongres georganiseerd door de Commissie van de EG, pleit voor zo'n autonomie. De afbouw

van het centralistische overheidsfinancieringsstelsel moet bijdragen tot de uitbouw van een eigen strategisch management gericht op planning, zelfevaluatie, leiderschap, *human resources management*...

Toch stelt het rapport dat de universiteiten grotendeels afhankelijk zullen blijven van overheidsfinanciering: "Inschrijvingsgelden, inkomsten uit overeenkomsten met ondernemingen, meecnaat en andere private inkomsten zullen, in tegenstelling met bijv. de Verenigde Staten, steeds verwaarloosbaar blijven." Coens besluit dan ook in zijn Memorie van Toelichting: "De subsidies van de Vlaamse Gemeenschap blijven derhalve de basisfinanciering van de Vlaamse universiteiten uitmaken. De omvang van deze subsidies en de voorwaarden waaronder zij worden toegekend, zullen in sterke mate beslissen hoe onze Vlaamse universiteiten de rechtstreekse competitie met de andere Europese universitaire instellingen zullen doorstaan."

De huidige regeling voor financiering van de universiteiten gaat terug op de wet van 1971. De overheid stelt jaarlijks werkingskredieten beschikbaar op basis van het aantal financierbare studenten. Men hanteert daarbij drie categorieën: groep A voor de 'goedkope' studenten in de humane wetenschappen, groep B voor de studenten in de positieve wetenschappen, en groep C voor de allerduurste studenten, zij die een 'finaliteitsstudie' volgen: toegepaste wetenschappen, geneeskunde, tandheelkunde en dierenartsen.

Voor elke student van groep A krijgt een instelling een vast bedrag van ongeveer 189.000 fr. Studenten van groep B kosten de staat een 350.000 fr. terwijl groep C 575.000 fr. per student kost. Hiervan is een deel voorzien voor onderwijs, en ander voor wetenschappelijk onderzoek. Voor de unief was het dus van het grootste belang zoveel mogelijk studenten aan te trekken: een terugloop van het aantal studenten betekende een kleiner budget voor onderzoek. Om die reden heeft de studentenbeweging zich steeds verzet tegen een forfaitaire betoelaging van de universiteiten: zo'n systeem kan de tegenstand van de universiteiten tegen de invoering van een vorm van numerus clausus breken. (zie elders)

Die regeling had in 1982 al geleid tot het invoeren van de 'Programmastop': in '82 werd bepaald dat nieuwe programma's voortaan niet meer gesubsidieerd zouden worden. De wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen leiden immers tot een proliferatie van nieuwe richtingen. Zo'n besparingsmaatregel moest een verdere stijging van het aantal financierbare studenten tegengaan. Die ingreep is overigens erg succesvol gebleken: in totaal is op dit moment 13,54% van de studentenpopulatie niet financierbaar.

In zijn toespraak bij de opening van het academiejaar '82-'83 evalueerde rektor De Somer die maatregel nog als gunstig: "Het is een nuttige rem op het overdadige invoeren van nieuwe studierichtingen, die vaak in het begin studenten trekken en waar na enkele jaren alleen nog de professoren overblijven" (In de greep van Koninklijke Besluiten, 1982). Later daalde het entoesiasme merklijk: onder andere om de 'responsiviteit' van de universiteiten te garanderen moest de programmastop ongedaan gemaakt worden. Daarmee doelt men op de mogelijkheid - ook in de uitbouw van de kurrkula - om in te spelen op de wijzigende maatschappelijke context en op specifieke vragen van het onderwijsleven.

"Sommige studierichtingen", aldus Dillemans, "worden bedreigd met een ernstig verlies aan 'marktwaarde' en lopen gevaar te worden verdrongen in de marginaliteit van de 'zachte wetenschap'. Andere grijpen de situatie aan, door middel van een reorganisatie van de kurrkula in de richting van de dominante vragen van de arbeidsmarkt" (Straks Europa, 1989). Nog dit jaar vroeg Dillemans dan ook de opheffing van de programmastop. "Ik weet wel dat men in 1982 meende een onderwijsstap te moeten doornemen om wildgroei af te remmen, maar men moet begrijpen dat wij niet elke goede gezonde groei konden stoppen. Men kan de wetenschapsklok niet ongestraft stilzetten. Wij vragen geen amnestie voor het verleden, wel de opheffing van de programmastop" (Wat kan de Vlaamse universiteiten nog redden?, 1990).

De opheffing van de programmastop komt er dan ook. In de Memorie van Toelichting heet het immers dat de programmastop de innoverende aktivi-

teiten in het academisch onderwijs afremt, waardoor een gapende kloof ontstaat tussen de ontwikkeling van de wetenschap en het opleidingsaanbod. Voorwaarde voor de opheffing van de programmastop is echter de vervanging van het studentafhankelijke toelagensysteem door een gedeeltelijk forfaitair systeem: "De ongeconditioneerde opheffing van de programmastop zou met het huidige financieringsstelsel tot onoverzichtbare budgettaire consequenties leiden."

Het dekreet bepaalt dus dat er voortaan een gedeeltelijke loskoppeling komt van de financiering aan het studentenaantal: slechts het deel dat de kosten voor het onderwijs moet dekken, zal nog afhangen van het aantal studenten. Daarbij blijven de vroegere drie categorieën A, B en C behouden: de studenten uit de afzonderlijke groepen worden beschouwd als respectievelijk één, twee of drie *onderwijsbelastingseenheden*. Per eenheid wordt er een basisbedrag van 90.941 fr. uitgekeerd.

Voor onderzoek wordt er een forfaitair bedrag uitgekeerd dat (voor '91) berekend wordt op basis van de betoelaging van vorig jaar. De Memorie van Toelichting stipuleert dat het forfaitair gedeelte zodanig is bepaald "dat iedere universiteit bij de invoering van het nieuwe stelsel de in de begroting 1991 ingeschreven werkingsuitkeringen behoudt en ook in 1992 geen vermindering van zijn werkingsuitkering hoeft te verwachten". Het dekreet bepaalt hoeveel dat forfaitair gedeelte per universiteit bedraagt: Gent ontvangt in 1991 1789,9 miljoen frank forfaitair, de VUB ontvangt 1178,4 miljoen forfaitair, het Universitair Centrum Antwerpen 332 miljoen, de U.I.A. krijgt 516,4 miljoen forfaitair, Ufsia 397,6 miljoen, het LUC 160,2 miljoen, Ufsal 101,1 miljoen en de KUL krijgt alvast 2735 miljoen frank als vaste bijdrage voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek.

Het is interessant om die cijfers te toetsen aan de kredieten die ingeschreven werden in de Vlaamse uitgavenbegroting voor 1991. We baseren ons voor de volgende analyse op Schollaert (*Kredieten voor universitair en wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot het begrotingsjaar 1991*, Universiteit en Beleid, okt.

De organisatie van het onderwijs is een dure aangelegenheid. In de uitgavenbegroting van de Vlaamse Gemeenschap voor het begrotingsjaar 1991 (ontwerpversie november 1990) wordt er binnen de begroting voor wetenschapsbeleid ruim 19 miljard frank voorzien voor het universitaire onderwijs. Dat vertegenwoordigt zowat 10% van de Vlaamse onderwijsbegroting. Die bestaat niet als zodanig maar kan wel samengesteld worden door optelling van de betreffende uitgavenposten. De op die manier samengestelde onderwijsbegroting (186.857.600.000 fr. bron: *Kredieten voor universitair onderwijs en wetenschappelijk onderzoek met betrekking tot het begrotingsjaar 1991*, G. Schollaert in Universiteit en Beleid, okt. 1990) beslaat een kleine helft van de begroting van de Vlaamse regering.

Het zijn indrukwekkende cijfers. Nochtans wijzen alle bronnen op de achterstand die wij hebben op het vlak van investeringen in onderwijs en fundamenteel wetenschappelijk onderzoek ten opzichte van onze buurlanden en voornaamste handelspartners. In 1987 werd in Vlaanderen 1,65% van het BNP besteed aan Research & Development (R&D). Daarvan kwam echter 70% uit de privésector. De overheidsbijdrage voor R&D bedroeg 0,54%. In de toenmalige Bondsrepubliek werd er in het zelfde jaar 2,71% van het BNP aan R&D besteed, de overheidsbijdrage bedroeg 1,11%. In Groot-Brittannië ging het om respectievelijk 2,31 en 1,18% en onze noordbuuren kwamen uit op 2,10% en 0,96%. (T. Van Den Poel, *De belangrijkste wetenschappelijke en technologische indicatoren*, Universiteit en Beleid, 1989, nr.3).

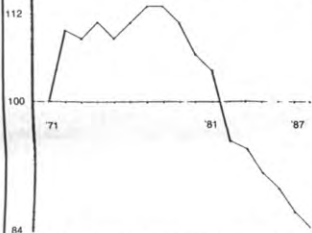
Die achterstand is - ook bij de beleidsverantwoordelijken - bekend, en al in 1984 stelde de Belgische regering zich tot doel "de begrotingsspanning voor R&D op het niveau te brengen van Nederland". Ook de huidige coalitiepartners spraken die wens uit in het Regeerakkoord van 1988. Nochtans blijven de kredieten meer dan onvoldoende. Meer zelfs: een recente studie van de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid (NRWB) komt tot de konklusie dat het evenaren van de Nederlandse inspanningen voor onderzoeksfinitiering zelfs op middellange termijn weinig realistisch is: dat veronderstelt immers een verdubbeling van de huidige middelen.

Dat zit er niet in. Het huidige Vlaamse begrotingsvoorstel voorziet wel in een stijging van 3,9% voor wetenschapsbeleid, en van 3,5% voor het universitair onderwijs, maar daarmee blijven zij achter bij de stijging van het totale budget voor onderwijs (+6,2%) en van de totale Vlaamse begroting (+7,4%). De stijging van de kredieten voor het universitair onderwijs weegt bovendien niet op tegen de indeksering: eigenlijk gaan de universiteiten er dus ook in 1991 weer op achteruit.

Die situatie is een gevolg van tien jaar besparen op wetenschappelijk onderzoek. Uit een studie naar de evolutie van de financierbare studenten en in de werkingstoelagen aan de Vlaamse universitaire instellingen in de periode 1971-1987 (T. Van Den Poel in Universiteit en Beleid, maart 1988), blijkt dat sinds het begin van de jaren '80 de reële financiering van de universiteiten spektakulair de dieperik ingaat. "Over heel de periode 1971-1987 zijn de financierbare studenten met 55% toegenomen, de financiering evenwel maar met 30%. Totale onderfinanciering: 25%, die zoals blijkt bijna uitsluitend in de periode vanaf 1980 moet gesteuurd worden." De tabel geeft een beeld van de evolutie van de werkelijke kostprijs per student. In '71 bedroeg die 116.909 fr., in '87, uitgedrukt in prijzen van 1971: 98.361 fr. Met de nieuwe begroting zal het er niet op verbeteren.

In zijn Memorie van Toelichting schrijft de minister: "De omvang van de subsidies (van de Vlaamse Gemeenschap) en de voorwaarden waaronder zij worden toegekend, zullen in sterke mate beslissen hoe onze Vlaamse universiteiten de rechtstreekse competitie met de andere Europese universitaire instellingen zullen doorstaan." Met de nieuwe autonomie die de universiteiten krijgen, zullen de subsidies volgens ons in even sterke mate bepalen in welke mate er in Vlaanderen na 1992 nog vrij en ongebonden fundamenteel wetenschappelijk onderzoek mogelijk zal zijn. Een democratische maatschappij heeft er geen belang bij haar onderzoeksinstanties in de armen van het bedrijfsleven te jagen. (SW)

CIJFERS EN LETTERS

1990). Het gebruikte cijfermateriaal gaat terug op een ontwerp van de uitgavenbegroting, en kan dus slechts de orde van grootte schetsen. In het overzicht van Schollaert ontving de RUG 3697,6 miljoen. Dat betekent dat het dekret vastgelegde forfaitaire gedeelte 48,4% van de begroting voor Gent bedraagt. Bij de VUB bedraagt dat gedeelte 55,6% van het totale krediet (2117,7 miljoen). De KUL, haalt, als grootste Vlaamse universiteit, het grootste deel van haar kredieten uit de variabele studentenaantallen: slechts 46,4% op een totaal van 5882,5 miljoen is forfaitair vastgelegd. De kleinere instellingen hebben duidelijk meer belang bij een zo groot mogelijk aandeel van de vaste bijdragen: het RUCA wordt voor liefst 64% vast betaald, UIA voor 63,4%, Ufsia voor 57,5%. Bij de allerkleinsten Ufsal en LUC zijn alleezowat 61% vastgelegd.

Het is een opmerkelijk lijstje. Tenslotte kan men – met enig voorbehoud – toch moeilijk naast de grote verschillen kijken tussen het aandeel van de twee budgetten in de verschillende instellingen. Leuven, met ongeveer de helft van de Vlaamse financierbare studenten, en de grootste faculteiten geneeskunde, burgerlijk en bio-ingenieur, farmacie en tandarts – groep C – blijft voor het grootste deel van zijn begroting afhankelijk van de studentenaantallen.

Dat had Dillemans in zijn openingspeech ook aan de minister gevraagd. "Anderzijds blijft ik ervan uitgaan dat de rechtstreekse financiering van de universiteiten volgens het aantal studenten (...) het beste criterium blijft. Het is de democratie met de voeten. (...) Wel heb ik begrepen dat de Minister een systeem ontwerpt, dat aansluit bij het Vliervoorstel om de berekening over meerdere jaren te globaliseren en dus wat bevestiging tegen okkasionele fluktuaties in een bepaald jaar in te bouwen. Dat is natuurlijk uitstekend en het doet geen afbreuk aan het principe." (*Wat kan de Vlaamse universiteiten nog redden?*, 1990). Dillemans krug met het systeem van Coens zijn zin: het huidige forfaitaire deel is nu steeds onrechtstreeks gebaseerd op de studentenaantallen. Het

moet immers met de vroegere verhoudingen rekening houden. Een dergelijk systeem bouwt inderdaad vooral een garantie in tegen fluktuaties van de studentenaantallen, maar blijft er toch nog grotendeels op gebaseerd. "De democratie met de voeten" blijft dus gerespecteerd.

Dillemans heeft nog meer redenen tot tevredenheid met de nieuwe financieringsregeling. Tijdens zijn speeches van de laatste drie jaren heeft hij regelmatig vragen geleverd in verband met het binnenrijven en besteden van nieuwe onderzoekskredieten. Centraal in die voorstellen stond de *autonomie en eigen verantwoordelijkheid* bij de besteding van de kredieten, het beheer van de onroerende goederen – het 'patrimonium' – het aangaan van onderlinge samenwerkingsverbanden en het valueren van de eigen onderzoeksresultaten door intensievere contacten en samenwerking met de industrie. Die eis voor meer autonomie heeft ver doorgeloken: tot in het Vlaams Regeerprogramma van 14 februari 1989 werd hij overgenomen.

En eerste aanzet voor het scheppen van een wettelijk kader waarbinnen de universiteiten op zoek konden gaan naar andere onderzoekskredieten was al in 1986 gegeven. Ook de vroegere minister van wetenschapsbeleid Guy Verhofstadt (PVV) had zo'n liberaal of Amerikaans model voor ogen. Hij zag "meer steun aan fundamenteel wetenschappelijk onderzoek" als het verlenen van fiscale voordelen aan bedrijven die in universitaire onderzoek investeren. In tegenstelling tot wat de Memorie van Toelichting laat uitschijnen, zijn de universiteiten dan ook voor een belangrijk deel van hun inkomsten voor fundamenteel onderzoek afhankelijk geworden van de privésector. In 1988 was een kwart van de universitaire onderwijskredieten voor de eksakte wetenschappen afkomstig uit de privé. Voor de toegepaste wetenschappen bedroeg de inbreng van de privé zelfs 50%, terwijl de humane wetenschappen bijna uitsluitend op de

overheid aangewezen waren (cijfers: Zeeuws, *De schone en het best, De samenwerking universiteit-industrie*, De Nieuwe Maand 32/9 (1989), p. 19).

Ook de verzuchtingen van de universiteiten in verband met het beheer van de roerende en onroerende goederen worden verhoord. Het dekret stipuleert dat alle roerende en onroerende goederen verkregen bij middel van de jaarlijkse uitkeringen of toelagen van de Staat of de Vlaamse Gemeenschap eigendom worden van de universiteiten.

Wij kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat de rektor van de KUL in zijn nopjes moet zijn met de nieuwe dekreettekst en de achterliggende filosofie. Hij had het allemaal zelf kunnen bedenken. De opheffing van de programmastop komt er. De nieuwe financiering, de grotere autonomie en het beheer van eigen patrimonium moeten toelaten investeringsplannen op lange termijn op te stellen (Dillemans in 1990: "Er moet een financiële programmatie op middellange termijn – zeg vijf jaar – worden opgemaakt, met duidelijke parameters." Dekret, art.130: "Het universiteitsbestuur stelt voor een tijdvak van tenminste vijf jaar een investeringsplan vast.").

Al met al werpt dit dekreet een nieuw licht op de laatste openingspeech van Dillemans. De rektor had het antwoord van zijn eigen titelvraag (*Wat kan de Vlaamse universiteiten nog redden?*) toen al in gedachten. Dat hij zijn ietwat agressief verwoorde eisbundel toen al grotendeels verwezenlijkt zag, is de meeste waarnemers ontgaan. En verloor temidden van de klagzaamheid klonk het: "In de mate dat de Regering de middelen schaarser maakt, moet zij ons grotere beheersautonomie en -verantwoordelijkheid geven. Destijds, bij de wet van 1971 hebben wij een stuk van onze vrijheid ingeruild voor meer geldmiddelen. Wij vragen nu een deel daarvan terug. (...) Het ontwerp is klaar. Het is goed."

Stef Wauters

FOTO RENAY SCHROOTEN

Aggregeren een stuk duurder?

Het post-initieel onderwijs zou drie categorieën van opleidingen bevatten: de specialisatie-opleiding, de doktoraatsopleiding en de akademiesche lerarenopleiding. De eerste soort beoogt een verbreding of verdieping van de initiële opleiding. Onder de noemer 'specialistenopleiding' wil men de wildgroei vatten van aanvullende studies, bijvoorbeeld diploma's, post-graduat, bijzondere getuigschriften en aanverwante. De doktoraatsopleiding is de (nu meestal onbestaande) onderzoekersopleiding die normaal leidt tot een proefschrift en tot de titel van doktor. Het verschil met de huidige situatie is dat men tijdens deze opleiding de titel van doktorandus kan behalen door te slagen voor een aantal eksamen. De *akademiesche lerarenopleiding*, die nu aggregatie heet, zou bekroond worden met de titel "Geaggregeerde voor het onderwijs".

De aggregaatsopleiding hoort momenteel tot het onderwijs van de tweede cyclus. Het diploma kan men samen met het licentie diploma van de hoedstudierichting behalen. Door de lerarenopleiding nu onder te brengen bij het post-initieel onderwijs wil De Vlaamse Eksekutieve hoogstwaarschijnlijk de kwaliteit ervan verbeteren, wat dringend noodzakelijk is. Raar is dat men deze post-initieel opleiding toch nog steeds in het begin van de tweede cyclus (licenties) van het initieel onderwijs zou kunnen aanvaatten.

De discussie over aggregatie woedt al decennialang, en sinds de tweede wereldoorlog volgden wetsvoorstellen en -ontwerpen elkaar op. Volgens de studenten is de inhoud van de theoretische vakken saai en te weinig betrokken op de klaspraktijk. Dat komt omdat enkel de vaktitels bij wet (1929) zijn vastgelegd, zodat een visie omtrent de inhoud van de aggregatie compleet ontbreekt. De wet legt ook geen prioriteit vast voor prak-

Na vier of vijf jaren studeren, of voor de *artsen* onder ons zeven, houden sommigen het voor bekeken. Dat zal in het post-Coens-tijdperk niet meer het geval zijn. Iederéén zal dan de akademische graad van 'master' of 'gediplomeerde in de gespecialiseerde studies' willen behalen. Met deze koosnaampjes is Coens alvast van plan een brede belangstelling los te weken voor de *specialisatieopleiding* na de initiële opleidingen, die daardoor met een devaluatie bedreigd worden. Een extra studiejaar voor aggregatie zal voor de studenten echter een moeilijk te verteren brok blijven.

tijkgerichte vakken. Aan de KU Leuven hebben de ongeveer dertig verschillende aggregatierichtingen een weinig doorzichtige structuur. Toch doet onze onief sinds 1980 grote inspanningen om de aggregatie aan te passen aan de snel veranderende didactische noden van het sekundair onderwijs, en om praktijk en theorie beter bij elkaar te laten aansluiten. Besparing in het onderwijs deden enkele verbeteringen echter teniet.

De studiebelasting van de combinatie basisonderwijs-aggregatie is bijzonder hoog. Bovendien overlappen in vele richtingen de uren van de aggregatievakken met andere uren en wordt er weinig rekening gehouden met luisterstages en proeflessen die studenten moeten doormaken. Daarom haakt een aantal studenten gaandeweg af, of stelt het praktijkgedeelte van de aggregatie uit tot na de tweede licentie. Studenten die hun eindverhandeling niet afkrijgen of die uiteindelijk een job buiten het onderwijs verkiezen, halen hun diploma vaak niet.

Het ontbreken van overheidsfinanciering van de aggregatie bemoeilijkt de volwaardige uitbouw van de opleiding en begeleiding van de student. Elke

universiteit bepaalt zelf hoeveel zij besteedt aan de lerarenopleiding. Sinds verschillende jaren bekostigt de Leuvense universiteit haar met de *inschrijvingsgelden*. De bijkomende kredieten die zij intern eventueel overhevelt voor de aggregatie, gaan ten koste van de rest van het onderwijs. De overheid neemt enkel de kosten voor de *navorming* van leerkrachten op zich. Het geldgebrek bemoeilijkt ondermeer ook vakoverbreijend fundamenteel onderzoek over aggregatie.

Vorige ontwerpversies bepaalden dat een verbetering automatisch een verlenging van de studieduur met 1 jaar inhield, maar nu is Coens voorlopig bezwaken voor de bezwaren van de studenten over studieduurverlenging: "De Vlaamse Eksekutieve zal, ervan uitgaande dat deze opleiding (...) geen automatische verlenging van de studieduur (...) moet bevatten, de organisatie en de financiering van deze opleiding nader bepalen" (Memorie van Toelichting, p. 23). Voorlopig verandert er dus niets aan de huidige situatie. Uitkijken dus hoe dit 'nader bepalen' verder

verloopt, want de voorkeur van Coens voor een extra jaar van de aggregatie is bekend. In 1984 verlengde hij de regentata- en normaalschoolopleidingen met een jaar door een verplichte stage van zes maanden in te voeren, en door de bestaande opleiding over een half jaar meer te spreiden. In de daaropvolgende jaren maakte hij herhaaldelijk duidelijk dat ook de licentiaten aan de beurt zouden komen.

In een vijfde jaar zou meer theorie gekombineerd worden met praktika en stages, zodat de student geleidelijk zou kunnen ingroeien in het leraarsambt. Dit vijfde jaar zou echter een ondemokratische, drempelverhogende maatregel betekenen, indien de student er niet voor vervoegd wordt; om nog te zwijgen van het afschrikkeffect van de studieduur. Bovendien is zo'n extra jaar strikt gezien overbodig. De routineverwerving die een vijfde jaar beoogt, doet men steeds op in de beginfase van een beroep. Een lerarenopleiding moet geen geroutineerde leerkrachten willen opleveren, maar in *aanleg* goede leraren. Meer aangewezen is in de eerste plaats een organisatorische afstemming van de basisonderwijs en de aggregatie op elkaar. Ook een aanpassing van de vakinhouden aan de snelle evolutie van de samenleving en dus ook het onderwijs dringt zich op. Beter dan een vijfde jaar op te starten kan men beginnende leerkrachten bijstaan in de moeilijke drempelperiode, waar frustraties of successen vaak bepalend zijn voor de rest van de loopbaan. Als de noodzakelijke *praktijkschok* dan te groot uitvalt, zouden deze terecht kunnen bij ervaren leerkrachten en gespecialiseerde didactiekinstellingen.

In een perkest van januari 1989 hield ook onze eigen KU Leuven een verkeerpleidooi: "Voor een zinvolle praktische training en voor een ontbrekende

inhoudelijke voorbereiding is een uitbreiding tot een extra-jaar noodzakelijk. Onder welke vorm dat moet gebeuren, met welke vergoeding voor stage-oplopende student en voor de mentor, zijn problemen waarover de betrokken partijen verder moeten onderhandelen." Deze frase leunt dicht aan bij wat het kabinet ons vandaag voorhoudt (zie supra).

Ondertussen heeft de Vlaamse Interuniversitaire Raad in haar recente herformingsvoorstel duidelijk aangegeven dat zij een vijfde jaar wenst. De Vliur wil de opleiding indelen in de *preservice* en de *inservice*-gedeelte. Tijdens de *preservice*, binnen de basisonderwijs, zou men een aantal (vernieuwde) theoretische vakken volgen en een paar uren stage. Het attest dat men krijgt als men met goed gevolg dit gedeelte heeft afgelegd, zou toelating geven tot de *inservice*: een jaar halftijds lesgeven – met vergoeding – en voor de rest seminars en praktika volgen om zich didactisch verder te bekwalmen. De inhoud van deze *inservice* verschilt wel even grondig van verdere begeleiding tijdens de beroepsuitoefening. Verder rijst de vraag of het voorstel financieel wel haalbaar zou zijn voor de uniefs, aangezien het kabinet in deze besparingstijd niet geneigd is meer geld op te hoesten. Indien men dan toch veld bij stuk houdt, zal de kwaliteit van de aggregatie er niet op verbeteren.

Blijkbaar is het probleem van de aggregatie na zoveel jaren nog steeds te moeilijk om in dit dekreet te worden opgelost. Maar met de indeling van deze opleiding bij het post-initieel onderwijs wordt wel een flinke stap gezet in de richting van een vijfde jaar. Het kabinet houdt zich schijnheilig dom door studieverlenging in het midden te laten. Als de studenten niet tijdig protesteren, komt dit vijfde jaar er zeker.

Dirk Boeckx

FOTO: MELKE BROUWENDORST

De minister is verkeerd georiënteerd

Lange tijd heeft de publieke opinie de lage slaagcijfers in eerste kandidatuur een aanvaardbare prijs gevonden voor het ideaal van 'vrije toegang' tot de universiteit. Dat is al een hele tijd zo. In '76 verzetten de Nationale Raad van Wetenschapsbeleid (NRWB) zich tegen iedere verplichte selectie van universiteitsstudenten. In landen als West-Duitsland bestond (en bestaat) immers het systeem van numerus clausus (NC): slechts een aantal studenten moegen aan de universiteit studeren. Zo'n NC werd expliciet door de NRW verworpen. Toch gaf men reeds aan onder welke voorwaarden hiervan eventueel kon afgestapt worden: "Elke jongere heeft recht op maximale ontlooiing van zijn intellectuele capaciteiten voor zover de financiële draagkracht van de samenleving dat toelaat".

Kort na het verschijnen van dit rapport begon de economische crisis zich echter te manifesteren. Tegelijk bleek hoe wankel een argument is als "de financiële draagkracht van de samenleving". Studeren aan de universiteit werd steeds meer beschouwd als een prestatie of een gunst, en steeds minder als een recht. Na een tijd kwam hierbij een tweede element pro-NC: de Europese eenheidsmarkt. De Vlaamse universiteiten zouden overspoeld dreigen te worden door Duitsers en Nederlanders die door de NC in hun eigen land uit de boot vielen. Een derde, steeds terugkerend argument, is dat teveel onbekwame studenten pas na een jaar studie zouden constateren dat zij ongeschikt zijn voor universitair onderwijs. Ofwel wordt die groep aangewezen en een jaarje toerist te hebben gevreeën, ofwel moeten zij dringend behoud worden voor de 'frustraties' die zij zouden opgelopen hebben.

Kortom, er bestaat een hardnekkige en invloedrijke groep voorstanders (zie bijvoorbeeld 'Leuvense Rektoren en NC' hiernaast) van een strenge selectie. Hun argumenten gaan steeds uit van twee premissen: niet-geslaagden zijn dikwijls niet bekwaam en een examen kan die laatste groep groep op een objectieve wijze afzonderen. Binnen de KU Leuven wordt hierover reeds lange tijd aan gewerkt. In november 1985 lanceerde Hubert De Neve van de Dienst Universitair Onderwijs reeds het idee om het ingangsexamen van burgerlijk ingenieur te veralgemenen. Hun argumenten kunnen echter moeilijk de toets van de wetenschappelijke kritiek verdagen.

De voorstanders van selectie kijken steeds naar de absolute slaagcijfers, maar onthouden zich doorgaans van iedere verdere interpretatie. Bij nader inzicht blijken niet-geslaagde studenten achteraf dikwijls toch een goede kans te

België is één van de weinige Europese landen met een volledig vrije toegang tot de universiteit. Met een diploma van het secundair onderwijs kunnen studenten alle studierichtingen aanvatten, burgerlijk ingenieur uitgezonderd. Toch gaan al een hele tijd stemmen op om dit open systeem af te bouwen. Vooral met het oog op Europa '92 zou België moeten inbinden. De nieuwe oriënteringsproef (artikel 30 van het nieuwe dekreet) is een eerste stap naar een strengere selectie.

maken. Zo heeft Paul Smeyers (in *Onze Alma Mater* 40 (1986), p. 253-267) geconstateerd dat bistudenten meer kans op slagen hebben dan gewone eerste-kenners. In 1983-84 en 1984-85 slaagde 59% van de bistudenten uit eerste kandidatuur bij de pedagogen en 68% van diezelfde groep bij de psychologen, wat relatief hoge aantallen zijn. Als men de 'zwakste' groep buiten beschouwing laat, slaagt zelfs 81% van de bidders psychologie en 75% van de bidders pedagogie. Het ziet er dan ook eerder naar uit dat een aantal studenten met ernstige aanpassingsproblemen worstelen, veeleer dan dat zij 'onbekwaam' zouden zijn.

Bovendien valt er ook wat te zeggen op het haast irrationele geloof in 'toegangsexamens' als ideale methode om kandidaat-studenten te selecteren. Op een symposium van het Interuniversitair Project voor Efficiënter Kandidatuuronderwijs (IPEK) uit 1981 werd brandhout gemaakt van deze premisse. Paul Wouters (UIA) hield toen een referaat over 'Intelligentie en geschiktheid voor de universiteit.' Hij legde uitvoerig uit dat intelligentie - wat deze examens toch steeds op één of andere manier pogen te meten, al dan niet onder het mom van 'voldoende voorkennis' - helemaal niet *bestissend* is voor de kans op slagen in het hoger onderwijs. Bovendien, zo argumenteerde Wouters, wordt intelligentie in ingangsexamens gezien als een essentieel statisch element, wat ook een bijzonder grote misvatting is. Alleen met die statische factor 'intelligentie' of 'kennis' kan een ingangsexamen zich echter legitimeren als echt predikatief.

Toch wordt de foutenmarge van een louter intelligentie- en kennistest verkleind door hiernaast ook persoonlijkheidstesten af te nemen. Zo heeft het team onderzoeken van prof. J. Stinissen (Psychologie - KUL) voor hun uitvoerige SOHO-rapport 'De overgang van secundair naar hoger onderwijs' (Acco, 1986-1987, drie delen) een hele batterij testen gebruikt: een verbaal-numerieke

intelligentietest, de test van Drenth voor niet-verbale abstractie, de Davis-test voor begripelijk lezen, de Beroepsintereaset van Irie-Wiegersma, het Gordon's persoonlijkheidsprofiel, om slechts de belangrijkste te noemen. In 1980 had Stinissen gelijkaardige tests afgenomen bij de studenten eerste kandidatuur psychologie met de bedoeling hun studieresultaten te voorspellen. Zijn 'score' bedraagt 65% juiste predikties. Stinissen duidt aan dat, als men op basis van die test geselecteerd zou zijn, niet minder dan 34% van de afgewezenen ten onrechte zouden geweigerd zijn.

Marlies Lacante (KUL) ging nog verder. Op hogervermild IPEK-symposium hield zij een lezing over 'Intelligentie, persoonlijkheid, studiestrategie en studeergedrag in relatie tot de studieresultaten'. Hiervoor screende zij haar doelgroep achtereen volgens op niet minder dan ééntonwintig niet-kognitieve variabelen: dominantie, verantwoordelijkheidszin, emotionele stabiliteit, sociabiliteit, voorzichtigheid, origineel denken, persoonlijke relaties, vitaliteit, ambitie, respect, ordening, zelfvertoon, autonomie, vriendschap, zelfregulering, variatie, volharding, algemene angst, gezondheidsaanpassing en, tenslotte, *liefderlijke zorg*. Zelfs na deze serie, en gekombineerd met intelligentietests, konden slechts zeer voorwaardelijke conclusies getrokken worden.

Deze voorbeelden geven aan dat eenmalige, eenzijdige kognitieve testen als een toegangsexamen onmogelijk met enige nauwkeurigheids- of betrouwbaarheid voor universitaire studies kunnen voorspellen. Herman Verhaeghe (LUC) merkte in een andere IPEK-lezing over 'Samenhang tussen de aanvangsmerken van de eerstejaarsstudenten geneeskunde en hun studieresultaten' trouwens op "dat academische studiepraktijken slechts zeer ten dele verklaarbaar en voorspelbaar zijn op grond van klassieke intelligentie- en persoonlijkheidstests". Hij stelde bovendien vast dat "verbale intelligentie, ook op universitair nivo, een belangrijke, zonet de belangrijkste plaats blijft

innemen tussen talloze specifieke aanvangskwaliteiten." Moeten kandidaat-studenten dan uitgenodigd worden voor een welsprekendheidstoernooi of voordrachtwedstrijd?

Maar eigenlijk weten de voorstanders van een toelatingsproef dit ook. De Neve bijvoorbeeld schreef in '85 ook: "En er blijft de feitelijke realiteit dat dergelijke selectie nooit volkomen is (en dat ook nooit kan zijn): geschikte kandidaten worden gweed, ongeschikte kandidaten blijven toegelaten - al kan men moeilijk de omvang van beide groepen schatten." Toch besluit hij een halve bladzijde verder: "Dat er op dit moment nog geen 'perfect', direct bruikbaar instrumentarium beschikbaar is voor dergelijke selectie, is op zich geen wezenlijk argument tegen dit alternatief. (...) Een constructie ervan lijkt op relatief korte termijn een redelijk alternatief..."

Toch opteert Coens voor het invoeren van een oriënteringsproef: "De Vlaamse Ekskutatieve kan op voorstel van de Vlaamse Interuniversitaire Raad bepalen dat de inschrijving voor haar nader te bepalen opleidingen van het initieel onderwijs afhankelijk wordt gesteld van de deelneming aan een door de universiteit georganiseerd inleidingsprogramma al dan niet afgesloten door een oriënteringsproef". Dat is merkwaardig, want gezien zijn functie moet de minister toch op de hoogte zijn van de onmogelijkheid om met zo'n eenmalige examens - met een serieuze zekerheid - te oriënteren. Overigens, een systeem als een *baccalauréat* in Frankrijk kan dat ook niet, omdat ook hier sprake is van een eenzijdige kognitieve test.

Er moeten dus andere redenen zijn waarom een oriënteringstest wordt ingevoerd. Die liggen eigenlijk voor de hand: in het kader van Europa '92 zou een echt ingangsexamen onvermijdelijk worden. Haast iedereen geeft ook toe dat het "zeer moeilijk" zal worden om ons vrije systeem in de toekomst anders aan te passen te behouden. Een oriënteringsproef zou dan ook slechts een gekamouflerde eerste stap zijn naar een ingangsexamen of een andere vorm van selectie. Dat deze theorie niet denkbeeldig is, bewijst het Nederlandse voorbeeld. Daar werd tot voor kort na het eerste jaar universitair onderwijs ('de propedeuse') een vrijblijvend advies - na examens - verstrekt. In het recente *Hoofdlijnenakkoord* van minister Ritzen wordt die oriëntatie bindend, terwijl de universiteiten gedwongen worden de zwakste studenten wandelen te sturen. En dat is géén Hollandermp.

Walter Pauli

LEUVENSE REKTOREN OVER NC

Vóór 1980 was ongeveer niemand in dit land voorstander van numerus clausus (NC).

In 1976 nam bijvoorbeeld de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid nog een uitvoerig standpunt in tegen NC. In 1977 sloot de Vliet zich hierbij aan. In 1980 doorbraken twee rektoren-geneesheren (waaronder de Leuvense rektor De Somer) echter dit front. Volgens hen was een NC in geneeskunde - en alleen daar - verantwoord: er zouden teveel kandidaat-dokters zijn, zodat de kwaliteit van de gezondheidszorg in het gedrang kwam.

In zijn openingsgesprek in 1984 kwam De Somer uitvoerig hierop terug: "België en Italië zijn de enige Westerse landen waar gebrek aan politieke moed gekamoufleerd werd onder de verheven principes van democratische rechten, met als gevolg dat het geneeskundig aanbod er volledig uit de hand gelopen is." De Somer beperkte zich toen niet alleen tot een pleidooi voor NC in geneeskunde, maar eiste bovendien een algemene controle op de studentenaantallen. "Heeft het zin om studenten naar de universiteit te sturen die slechts één kans op vier hebben om in de examens van het eerste jaar te slagen? (...) Nuttelose inspanningen en verloren tijd eindigen, zoals men kan verwachten, in ontgoochelingen en frustraties."

Leuven zou trouwens het voortouw blijven nemen in de universitaire NC-problematiek. Toen Roger Dillemaans in 1985 kandidaat-rektor was, aarzelde hij tijdens zijn verkiezingscampagne niet om zich te profileren als voorstander van NC in geneeskunde. Waarschijnlijk heeft dit standpunt hem toen verzekerd van de stem van een groot aantal professoren-geneeskundigen.

Intussen stond de hele welzijnsector in rep en roer. Eind 1983 pleitten zowel artensyndikaten als minister van Sociale Zaken Dehaene voor een "bijkomende selectie" na een polyvalente eerste kandidatuur. In 1986 hernam een vergadering van dekanen geneeskunde dit idee, en kwam meteen met een nationaal examen op de proppen. De artsen bleven geïsoleerd, want de Vliet sprak zich op 27 april 1986 andermaal uit tegen NC.

In haar Sint-Annaplan (juli 1986) veegde de regering de vloer aan met het Vliet-standpunt. De toelagen voor geneeskunde en tandheelkunde werden met 20% verminderd, wat in de praktijk een onverholven aansporing was om een NC te organiseren. De Vliet ging hiermee niet akkoord, en stelde prompt dat in de ieder geval het bisrecht in geneeskunde zou handhaven. Na heel wat gekrakel en studentenprotest werd uiteindelijk op 31 maart 1987, als één van de alleraatste volmachtsbesluiten, besloten dat vanaf het academiejaar 1989-1990 de financiering van de fakulteiten geneeskunde kon aangepast worden, net zoals vanaf dat jaar het bisrecht in geneeskunde beperkt kon worden.

Sindsdien verstormde de discussie over NC in geneeskunde. Als NC vandaag opnieuw de kop opsteekt, dan is dat in het kader van Europa '92. Rektor Dillemaans heeft er alvast skrupuleus voor gezorgd dat de NC-deur op een behoorlijke kier open bleef. In 1987 luidde het: "Dit standpunt (*rapport Lammerijn, nvdr.*) belet ons niet ons zeer bezorgd te maken over een nadelig gevolg van de volledige vrije toegang tot de universiteit (bijna een Belgisch unikum), namelijk het grote aantal mislukkingen van de eerstejaars"; twee jaar later "Wij moeten de toegang tot de universiteit herbejken". En in oktober '90: "Dus moet een eventueel ingangsexamen alleen de niet-kanshebbers uitschakelen, en dat heeft niets te maken met numerus clausus, waar de Vlaamse Rektoren tegen zijn." Wat ons betreft, presteerde Dillemaans hiermee het fraaiste staaltje Orwelliaanse *newspeak* van het afgelopen jaar. (WP)

Het ABC van de elitaire bedrijfsuniversiteit

Een rode draad doorheen het ontwerpdekreet Coens is ongetwijfeld de grotere autonomie die de universiteiten toebedeeld krijgen in de uitbouw van hun programma's en in hun personeelsbeleid. Volgens de 'Memorie van toelichting' bij de ontwerpdekreet is die bewegingsvrijheid noodzakelijk opdat de universiteiten zouden kunnen inspelen op de maatschappelijke kontekst. Coens beantwoordt hiermee een oude vraag om het universitair onderwijs af te stemmen op de arbeidsmarkt. Wij willen hierbij graag de vraag stellen naar de 'opdracht van de universiteit'.

FOTO HIELKE GROOTENDORST

Nu al zo'n vijftien jaar lang tracht het onderwijsbeleid in België het universitair onderwijs grondig te hervormen onder druk van een veranderende arbeidsmarkt. In 1976 publiceerde de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid (NRWB) een rapport, 'Een nieuwe universitaire strategie', waarin gesteld werd dat er zich een economische nood aan twee types van hooggekwalificeerden voordoet, 'specialisten' en 'generalisten'. De raad pleit daarom voor een polyvalente kandidatuur en een beroepsspecialisatie in het postuniversitair onderwijs. Om een dergelijke onderwijsvorming mogelijk te maken, drong er zich een verregaande hervorming van de wet op de academische graden op. De sinds 1949 geldende wet, die de vereisten voor het behalen van een academische graad bepaalt, beperkt immers in grote mate de programmeerbaarheid van de universiteiten.

Kort daarop volgden twee wetsvoorstellen, die hierop een antwoord moesten bieden. In 1978 stelde de toenmalige onderwijsminister Ramaekers, verwijzend naar de studie van de NRW, voor om de universiteiten mee de verantwoordelijkheid te laten dragen over de programma-uitbouw in een nieuw op te richten Hoge Raad. Nieuw in het ontwerp was echter de invoering van een (weinig gespecificeerd) studiepuntenstelsel. In 1982 volgde het wetsontwerp Coens-Tromont, dat verderbouwde op Ramaekers, maar een veel ingrijpender studiepuntenstelsel inbouwde. De Vlaamse Interuniversitaire Raad (Vlir) ging akkoord met de voorstellen, maar vroeg om een precisering van het studiepuntenstelsel. In 1986 besliste de Vlir dat er prioriteit gegeven moest worden aan de uitbouw van een concreet voorstel voor de invoering van een 'volwaardig studiepuntenstelsel'. Zo'n systeem zou immers de nodige hervormingen toelaten die de universitaire vorming op de arbeidsmarkt kunnen afstemmen. Over de opdracht van de universiteit was men het - in volle kristijnd - blijkbaar eens: meewerken aan een gezonde economie.

Terwijl op politiek nivo druk gewerkt werd aan de hervorming van de onderwijswetgeving, stelden de universiteiten afjes in het werk om hun onderwijs meer

beroepsgericht te maken. In een rapport van het rektorat van de KU Leuven in 86-87, 'Voornaamste elementen van het academisch beleid', werd uitdrukkelijk verwezen naar verschillende initiatieven die inspelen op de vraag van de industrie. Zo kwamen er bedrijfsgerichte programma's voor studenten humane wetenschappen zoals het oprichten van 'media- en informatiekunde', 'sinologie', 'komputerlinguïstiek', en 'zakelijke taalbeheersing'. Verder werd er een aanvang genomen met de uitbouw van een permanente vorming en internationale postgraduatoren.

Aangezien de verschillende wetsontwerpen nooit goedgekeurd werden, konden de universiteiten geen diepgaande aanpassingen van het onderwijs aan de arbeidsmarkt doorvoeren. Na een mislukte poging van Coens in 1987 om zonder inspraak van de universiteiten een wetsontwerp te laten goedkeuren (zie ook elders), stelde de Vlir een studiepuntenrapport voor dat de basis voor het huidige ontwerpdekreet zou vormen. Ze vroeg een zo groot mogelijke autonomie voor de universiteiten. De universiteit moest blijkbaar ruimte krijgen om 'haar opdracht' aan te passen aan de veranderende maatschappelijke kontekst.

Voor de invoering van een studiepuntenstelsel gaf de Vlir verschillende redenen aan. Ze stelde een sterke nood aan differentiatie in het universitair onderwijs vast als gevolg van de snelle wetenschappelijke en technologische evolutie. De universiteiten moesten daarop een antwoord bieden door, onder andere, de studenten een eigen oriëntatie te laten kiezen, door her- en bijscholing te organiseren en door een flexibele programmering. Om in te spelen op de veranderingen op de arbeidsmarkt werden de mogelijkheden van aanvullende keuzepakketten en van polyvalente kandidaturen overwogen. Daarnaast beschouwde men een mogelijke begrenzing van de studielast en een regeling voor vrijstellingen bij de overgang tussen verschillende typen hoger onderwijs in binnen- en buitenland als voordelen van een studiepuntenstelsel.

In haar 'ontwerp van reglement' onderscheidde de Vlir een volwaardig studiepuntenstelsel en een beperkt, waarbij het momenteel nog geldende systeem

zo veel mogelijk behouden bleef. In het eerste is de cursus de basis eenheid van onderwijs, in het tweede het studiejaar. Het huidige voorstel van Coens gaat terug op het tweede voorstel van de Vlir. Elke cursus waarvoor men slaagt levert het betreffende aantal studiepunten op, en elk jaar moet de student een vastgesteld aantal studiepunten behalen. Deeltijdse studenten kunnen echter de nodige studiepunten spreiden over twee jaar. Om een academische graad te behalen moeten een bepaald aantal studiepunten verzameld worden.

De Vlir besloot dat de wet op academische graden de ruimte moest voorzien voor de invoering van een studiepuntenstelsel. Ze moest de universiteiten echter vrij laten om een eigen model uit te bouwen. Verder diende elke inspraak die in tegenspraak was met het invoeren van een studiepuntenstelsel geweerd te worden uit de wet. Met andere woorden: voor een studiepuntenstelsel in, en een groot aantal bepalingen in de wet op academische graden veranderen. Zo stelt het voorontwerp van Coens de naamsverandering voor van de filologische richtingen in L&W. Voortaan zou je licentiaat in taal- en letterkunde worden, wat het in een volwaardig studiepuntenstelsel zelfs mogelijk maakt om kandidaturen Engels-Spaans te kiezen.

Dat het Vlir-voorstel mee aan de basis lag van het huidige ontwerpdekreet, blijkt verder uit de eis van de Vlir om in een dekreet onder andere te voorzien in de mogelijkheid tot deeltijds studeren en de programmeerbaarheid voor de instellingen, twee elementen die in het huidige ontwerpdekreet opgenomen zijn.

De kritiek op de geplande hervormingen in het universitair onderwijs kwam hoofdzakelijk van de studenten, die de universiteiten op hun opdracht wezen om een volwaardige opleiding te verschaffen aan iedereen die hiervoor gekwalificeerd is. In juni '87 publiceerden afgevaardigden van de studenten van de KU Leuven en de RUG een artikel in 'Universiteit en Beleid', het persorgaan van de Vlir. Ze wezen er op dat de participatie van de lagere klassen - na een hoogtepunt in 1968-69, sindsdien - continu gedaald is.

Ze kloegen de verhogingen aan van de inschrijvingsgelden sinds 1978, de benoeding in de sociale sektor in 1980-81 en het Sint-Annaplan (1986) dat de sociale toelagen halverde. Van een democratisch onderwijsbeleid was volgens hen geen sprake meer. Het beleid werd 'ingegeven of geleid door economische wetmatigheden en industriële noden'.

De uitbouw van een derde cyclus betekende een verlenging van de studieduur en een devaluatie van het licentiaatsdiploma. "Een brede massa-universiteit, waar men een 'algemene vorming' krijgt, zal ontstaan voor de vorming van de generalisten, zodat men deze studenten ook 'polyvalent' kan inschakelen. En daarnaast een 'kleine universiteit', waar het krui van onze maatschappij kan gevormd worden, de 'echte specialisten'." Dit betekende een duidelijke wijziging in de opdracht van de universiteit.

Die opdracht wordt traditioneel, bijvoorbeeld door de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid, opgedeeld in onderwijs, onderzoek en dienstverlening. Zo wordt er sinds het rapport van de NRW (1976) gesproken over een zo ruim mogelijk academisch onderwijs in de vorm van drie cycli en open onderwijs, over een intensifiëren, rationaliseren en toepassen van het wetenschappelijk onderzoek, en over een vergroten van de maatschappelijke uitstraling van de universiteit.

Ook in het huidige ontwerpdekreet van Coens komen de drie taken aan bod. Volgens de 'Memorie van toelichting' gaat het "voornamelijk om fundamenteel of ongebonden onderzoek" (Memorie, p.7, onze cursivering) en om onderwijs gebaseerd op onderzoek. Daarbij wordt het 'wetenschappelijke' bijzonder eng geïnterpreteerd. De klemtone ligt immers op het onderwijzen van toegepaste wetenschap en de ontwikkeling van toepasbare wetenschap, die op een snel evoluerende arbeidsmarkt inspelen. Zo maakt het ontwerpdekreet het de universiteiten mogelijk om, "teneinde de beste krachten aan te werven of te behouden en een grotere mobiliteit tot stand te brengen tussen de universiteiten of met de privésector" (Memorie, p.60), personen zonder doctorstitel te benoemen in elke graad, zelfs die van gewoon hoogleraar. Op die manier

kunnen ze onder andere bedrijfsleiders, politici, journalisten of 'copy-writers' die hun wetenschappelijke kennis in het beroepsleven gestoefd hebben, aanstellen tot professor.

Door de opdracht van 'de universiteit' op die manier op te vatten, kan een universiteit gemakkelijk ophouden een kritische en in haar onderzoek fundamenteel ongebonden instelling te zijn. De 'Memorie van toelichting' bij het ontwerpdekreet Coens vermeldt de kritische vraagstelling enkel bij het maatschappelijk dienstbetoon. Aan de toepassing van de wetenschappelijke kennis in onder andere ziekenhuizen, overheid en maatschappelijke diensten, wordt ook "de kritische vraagstelling aangaande het maatschappelijk gebeuren" (Memorie, p.8) toegevoegd. Over de kritische vraagstelling in het onderzoek en onderwijs staat er in het ontwerpdekreet niets. De kritische geest moet echter niet alleen aanwezig zijn bij professoren die in kranten schrijven en in commissies zeten, maar ook bij de 'grote massa studenten'.

Onder invloed van de veranderende arbeidsmarkt lijken de universiteiten zich een opdracht te stellen die grotendeels samengevat kan worden onder de hoofding 'technologische functie'. Op die manier dreigt de universiteit een radertje in het maatschappelijk systeem van economische wetten en spits technologie te worden. Ze zal moeten zorgen voor de nodige mensen met 'brains' en voor de nodige kennis om dat systeem in gang te houden. Zo wordt met het 'wetenschapsparc' dat momenteel aan de KU Leuven uitgedacht wordt, een wisselwerking nagestreefd tussen universiteit en industrie, die er zich samen zouden vestigen. Nieuwe ontwikkelingen in wetenschap en technologie zouden er een spontane toegang tot het bedrijfsleven vinden. De vraag is echter of de universiteit op die manier haar onderzoek nog vanuit een maatschappij-kritische en ongebonden houding kan bekijken. Een in een 'wetenschapsparc' ontwikkelde technologie kan bijvoorbeeld vanuit economisch standpunt winstgevend zijn, maar vanuit een ecologisch standpunt onverantwoord. Zal de universiteit in dat geval nog de kans hebben om het onderzoek stop te zetten? Geen denken aan.

De invloed van de naoorlogse ontwikkeling van technologie en toegepaste wetenschap op de universiteit wordt door de invloedrijke Duitse filosoof Habermas beschreven in: 'Towards a Rational Society' (1968). Hij geeft daarbij het voorbeeld van een universiteit die in Israël in de woestijn werd opgericht met als enige doel de nodige kennis, technologie en mensen af te leveren om de woestijn vruchtbaar te maken. Habermas stelde reeds in 1968 vast dat vele universiteiten zich in die zin ontveelden.

Naast de 'technologische' functie zag hij voor de universiteiten echter ook een wetenschappelijke en een maatschappij-kritische functie weggelegd. Die functies moeten, net als de technologische, doordringen in alle taken van de universiteit: in het onderwijs, in het onderzoek en in de dienstverlening. Alleen op die manier kan 'de kritische geest' doordringen tot een grote laag van de bevolking. Het huidige ontwerpdekreet van Coens dreigt echter de fundamenteel wetenschappelijke en kritische vorming te verschuiven naar het post-initieel onderwijs, naar de postgraduatoren en de nieuw in te richten doktoraten. Voor een groot deel van de studenten zal dat ontoegankelijk zijn.

Sinds de Nationale Raad voor Wetenschapsbeleid de vaststelling deed dat er meer 'specialisten' en 'generalisten' nodig zijn, is de invloed van de arbeidsmarkt op het universitaire onderwijs nooit geproblematiseerd. Integendeel, de inbreng van het bedrijfsleven op het universitaire onderwijs is sinds de tweede helft van de jaren tachtig in grote mate toegenomen (zie ook elders). Op politiek nivo is er nooit een fundamentele discussie op gang gekomen over de relatie tussen de industrie (de arbeidsmarkt) en de universiteiten.

Koen Hendrickx

“Manmoedig heb ik me als enige verzet tegen Numerus Clausus”

Veto: In de crisisjaren tachtig was het debat over de democratisering van het onderwijs een beetje op de achtergrond geraakt. Vandaag wordt democratisering weer een argument in het onderwijsdebat. Vanwaar die plotselinge interesse?

Coens: «Bij het opmaken van het regeerakkoord hebben we tamelijk wat aandacht besteed aan onderwijs, en hebben we reeds een aantal principes van de noodzakelijke universitaire onderwijsvorming verwerkt. Wanneer ik in '89 effectief begonnen ben aan het universitaire dekreet, hebben we eerst contact opgenomen met de Vliir. Dat heeft ons tot het inzicht gebracht dat er een zware hypoteek woog op iedere aanpassing van de wetgeving: de regionale verzuchtingen van Limburg, West-Vlaanderen en Antwerpen. Wij hadden het gevoel dat wij eerst die knoop dienden te ontwarren vooraleer het hele dossier ook inhoudelijk te behandelen. Dat is dus een puur politiek gegeven, wat een gegeven is als een ander – ik beschouw dat helemaal niet als minderwaardig.»

«Ik heb toen de voorzitters en hun delegaties van de meerderheid in een vergadering samengebracht. Ik heb die voorgezeten met de bedoeling tot een consensus te komen. Het is tenslotte een heel beperkte uitbreiding geworden, in functie van de leefbaarheid van sommige instellingen en konform de termen van het regeerakkoord. Die problema-

Het onderwijsdebat is in een cruciale fase beland. De definitieve versie van het 'Voorontwerp van dekreet betreffende de universiteiten in de Vlaamse Gemeenschap' werd vorige maandag vrijgegeven. De tekst was vergezeld van ettelijke pagina's Memorie en Toelichtingen allerhande. Een discussie ten gronde dringt zich nu op, uitgaande van het volledige dossier. Die discussie wordt nog deze week in de Vlaamse Eksekutieve aangevat. In deze extra-Veto wilden ook wij de geestelijke vader van het dekreet interpellieren. De minister liet zich daarbij sekonderen door zijn vice-kabinetschef Monballyu en persattaché Decoster.

tiek leeft in de betrokken regio's, en met die realiteiten moet je ook rekening houden: sociaal, politiek, ik vind dat niet minder achtenswaardig dan welk gegeven ook.»

«Daarna hebben we werk kunnen maken van een totale aanpassing van de universitaire wetgeving. Die discussie is voor een stuk op de publieke markt gevoerd. Ik heb vastgesteld dat de politieke cultuur in Vlaanderen toch niet zo gemakkelijk een open en eerlijke maatschappelijke discussie toelaat. Onmiddellijk worden over bepaalde personen, ideologieën, of instellingen verdachtmakingen geformuleerd...»

Veto: Is zo iets niet inherent aan ieder politiek debat? Na elf jaar ministerschap weet u toch dat politieke meningsverschillen scherp gespeeld worden?

Coens: «Ja, maar ik dacht dat het universitaire nivo en de problematiek toch niet gelijk waren aan een haast 'Schoolpaktologische' discussie.»

«Wat de democratisering betreft, moet ik zeggen dat die bezorgdheid leeft en zelfs evolueert. Democratisering is iets wat ik van in mijn studententijd meedraag. Ik ben er zelf het produkt van – het echte produkt, en niet het voorgehouden produkt! Vanuit diezelfde zorg

ben ik bekommerd om een gegeven waarbij ik mij nooit zal neerleggen, namelijk dat er zo'n massale slachting gebeurt aan de universiteiten. Eén op twee wordt gebuisd, dat beschouw ik als een wezenlijk probleem.»

«Interpreteer dat niet als een eerste stap naar numerus clausus. Elf jaar lang heb ik mij moederziel alleen verzet tegen numerus clausus en toegangsexamens. Ik stond alleen, altijd. Manmoedig heb ik als enige op Europese vergaderingen gezegd: "Dat kan niet". Dat werd echter een alsmar groter probleem door de groeiende mobiliteit op Europese schaal. Studenten die door de mazen van het net vallen in Nederland of Duitsland moeten wij betalen op voet van gelijkheid met onze eigen studenten. Dat brengt onevenwichten met zich mee, in die zin dat wij de rekeningen moeten betalen van andere landen.»

Voorlichting

Veto: U zegt hier dat een systeem zonder selectie moeilijk te handhaven valt. Maar is een oriënteringsexamen wel een democratische manier om de toegang tot de universiteiten te regelen? Het zou niet bindend zijn, maar jongeren uit lagere sociale klassen die hiervoor niet slagen, zullen zich zeker niet aan de studies wagen.

Coens: «Eksamen' is een verkeerd woord. Wij hebben in overleg met de studenten en met de Vliir gezamenlijk een overeenkomst uitgewerkt, waarin we zeggen dat er iets gedaan moet worden aan de begeleiding van de studenten vóór men de keuze maakt een proef in te voeren.»

«Ik ben assistent geweest en vorser, en ik heb in het hoger onderwijs buiten de universiteit les gegeven. Wanneer ik vaststel dat de helft van mijn studenten niet slaagt, dan stel ik mij vragen over mijn eigen manier van lesgeven. Want ik ga ervan uit dat studenten aan de unief de bedoeling hebben te slagen, dat ze voldoende gemotiveerd zijn en geïnteresseerd in hun richting. Het is dus van belang dat de universiteiten wat ze als onderwijsproject aanbieden meer verduidelijken. Voor de student is het toch ook interessant bij aanvang te weten waar hij staat, waarvoor hij aandacht zal moeten hebben.»

«Er moet dan ook een systeem mogelijk zijn om initiatie en begeleiding respectievelijk voor en tijdens het eerste jaar aan te bieden. Dat mag niet van aard zijn om studenten 'verdacht' te maken bij de professoren. Wij zouden bijvoorbeeld perfect een systeem kunnen uitdenken waarbij de universiteit niet eens weet wat de inhoud is van een zelfevaluatietest, wat de punten zijn, en wat de sterke en zwakke punten zijn van de individuele student. De student moet dat wel zelf weten en dan komt het op zijn eigen motivatie aan, een heel belangrijke faktor.»

Marketing

Veto: In 1982 onderzocht het Ipek, het Interuniversitaire Projekt voor Efficiënter Kandidatuuronderwijs, allerlei maatregelen, evaluatietesten en begeleidings-testen. In een tekst van dr. Herman Verhaeghe staat dat eenzijdige cognitieve testen heel slecht oriënteren. Als Stinissen in zijn SOHO-rapport een onderzoek doet naar intelligentie en geschiktheid om aan het universitaire onderwijs te beginnen, dan neemt men vier of vijf testen af.

Coens: «Daarom kan zo'n eenmalige oriënteringsproef zeker niet bindend zijn, dat zijn we ook overeengekomen met de Vliir. Zoniet zou zo'n test een echte vertekening zijn. Ik herhaal het: motive-

ring en inzet zijn zeer belangrijk, en ook de onderwijsondersteuning. Bovendien moet men ook beseffen, alhoewel ik daar de vrijheid in laat, dat niet om het even welke richting van het sekundair leidt naar om het even welke richting aan de universiteit. Maar als men dan toch voldoende motivering en inzet heeft, kan men eventueel een grote achterstand overbruggen.»

Veto: Klopt het dat er in eerdere versies van het dekreet een veel strengere versie van de oriënteringsproef was ingeschreven? Dat er eerder sprake was van een toegangsexamen?

Coens: «Nee, ik ben altijd tegen een toegangsexamen geweest – behoudens voor ingenieurs natuurlijk. Dat is evident, dat wordt algemeen aanvaard en ik ben nog niemand tegengekomen die dat in twijfel trekt. We hebben altijd gezegd: alleen voor de toegepaste wetenschappen. Maar er moest wel iets ondernomen worden tegen de lage slagingspercentages. Ik ben er niet ongelukkig mee dat men nu gaat nadenken over de bestaande problemen. Alle betrokkenen, het sekundair onderwijs, de PMS-centra maar ook de universiteiten moeten nu hun verantwoordelijkheid opnemen. Wij bieden daarvoor de hulpmiddelen aan. Niet om te sanktioneren, maar om te ondersteunen. Ik verkeer u dat dat de basisde is en blijft.»

«Een van de factoren van het mislukken op eerste kandidatuur is het feit dat men niet kan inschatten wat de verwachtingen zijn die men in een gegeven studierichting stelt. Daar moet dan iets aan gedaan worden. Dat gesprek moeten we in alle openheid kunnen voeren, om op zoek te gaan naar oplossingen die niet belemmerend zijn voor de vrije keuze. Het is de moeite waard om te onderzoeken welke initiatie en welke begeleiding kunnen aangeboden worden.»

Monballyu: «De vraag is of men het probleem wil onderkennen of niet. Of heeft u er dan geen probleem mee dat er zoveel mensen niet slagen in de eerste kandidatuur?»

Prestige

Veto: Maar de vraag is toch ook wat er aan de hand is. Als men het huidige kader optimaliseert, kan men de problemen misschien voorkomen. Men kan bijvoorbeeld het monitoraat beter uitbouwen in plaats van er halfzijdse assistenten mee te belasten, zoals vorig jaar de Leuvens 'denkgroep eerstejaars' voorstelde. Zij komen in hun rapport tot de konklusie dat men het huidige kader van het PMS moet uitbouwen, de leerkrachten in het sekundair onderwijs beter motiveren – met betere lonen onder andere. Dat zou het probleem met de wortel aanpakken.

Coens: «Dat is zeker belangrijk. Wij zijn daar ook mee bezig. Er moeten onderwijsassistenten komen op de eerste kandidatuur, die zich expliciet en alleen met begeleiding bezig houden. Ze moeten dus goed aansluiten bij de studentengroep, omdat ze er net uitkomen. Men kan daar geen mensen voor nemen die met een doktoraat belast zijn, want dat is dan natuurlijk hun hoofdbekommernis.»

«Ook de initiatie moet behoorlijk uitgebouwd worden, en dat gebeurt op dit moment ook op verschillende universiteiten. We moeten dat valoriseren en ondersteunen. Want in die richting moeten we werken. Elke universiteit moet in overleg met alle betrokkenen het probleem aanpakken. Want ook dit is een probleem van democratisering: studenten uit de lagere sociale milieus die

niet lukken kunnen zich niet zo makkelijk een bisjaar veroorloven. Die zorg voor meer slaagkansen is toch echt een fundamentele sociale bezorgdheid.»

Veto: Kan men dat niet oplossen door ook in een bisjaar studiebeurzen toe te kennen? De studentenbeweging pleit daar allang voor, en ook de Hoge Raad voor Studietoelagen heeft zich daar ooit voor uitgesproken. Dat zal voor de laagste socio-professionele klassen meer stimulerend zijn dan een oriënteringsproef.

Coens: «Men heeft dan toch al twee kansen gehad, dat is toch niet niks. Ik mag mezelf niet als referentie gebruiken, maar toch, in mijn geval zou het dan direct gedaan geweest zijn met studeren.»

Veto: Maar men ziet ook dat de slaagkansen in eerste kandidatuur lager liggen voor de lagere sociale klassen.

Coens: «Ik weet niet of dat de bepalende faktor is. Uit het SOHO-rapport bleek wel dat de richting die men in het sekundaire onderwijs volgde erg belangrijk is, en welke richting men daarna ging doen.»

Veto: Ook in het sekundair ziet men al de grote sociale verschillen tussen de studierichtingen. Sommige richtingen zijn daar al elitair.

Coens: «Vandaar de hervorming die we in het sekundair hebben doorgevoerd. Er is nu een kader voor iedereen, met waardevolle studierichtingen vanuit een gemeenschappelijke basis, waarbij men beter weet waartoe men in staat is. Daarna kan men een heel aantal duidelijke studielijnen volgen, in plaats van de vroegere situatie, waarbij men in de waan was dat om het even welke richting tot om het even wat leidde. Die hervorming is gebeurd, zij het niet zonder moeite.»

Slaapstoornissen

«We hebben nu dus vanuit een versterkt sekundair onderwijs meer mogelijkheden. Ook aan het PMS hebben we trouwens een duidelijke taakomschrijving gegeven, en hun begeleidingsopdracht versterkt. Maar de universiteiten wil ik ook met een opdracht belasten. Uiteindelijk zijn de studenten vrij, en ik hoop dat we dat zolang mogelijk zo kunnen houden.»

Veto: De vraag is inderdaad of u dat in het nieuwe Europa zal kunnen blijven volhouden?

Coens: «Dat zal ik dan toch niet meer zijn. Ik ga dat niet meer veranderen.»

«Ik heb een voorstel geformuleerd naar de regering toe met betrekking tot de onderwijsparagraaf in de Europese context. Ik vind niet dat wij kwa onderwijs alles in Europees verband moeten regelen. Ik pleit voor het onderkennen van de verscheidenheid van ons onderwijsstelsel. Dat wordt precies gekenmerkt door de vrije keuze. Als wij dat als maatschappij ervoor opbrengen – en ik hoop dat de Vlaamse Gemeenschap dat kan blijven doen – dan moeten wij dat honoreren. Van de andere kant vind ik dat wij uitwisselingen en samenwerking op een brede schaal moeten mogelijk maken. Maar ik wil niet dat onderwijs binnen het carcan van het Europese economische systeem wordt gevat via de beroepsopleiding, waar men ons pakt. Een onderwijsparagraaf is er precies om onderwijs uit het economistische perspectief van de economische, monetair en politieke unie te houden. Dat kan een waardevol perspectief zijn voor de markt. Maar onderwijs en cultuur zijn andere gegevens.»

Veto: Men evolueert in Europa inderdaad naar één systeem. Men zou de doorgedreven vorm van dat systeem het Amerikaanse model kunnen noemen. Men bouwt de jaren af met het modulaire systeem. Men voert studietippen in, zij het in een gematigde vorm. Er wordt gewerkt aan vormen van Open Universiteit. In uw Memorie van Toelichting verwijst u naar polyvalentie in de kandidaturen. De bedrijfswereld vraagt dat allang. Het rapport van de Europese Ronde Tafel trouwens ook. Op licentieniveau moeten er soepele programma's komen. Het ziet ernaar uit dat Vlaanderen wel wil, maar niet langer kan

achterblijven bij de grote Europese eenmaking. Voert men nu nog drie jaar lang een achterhoedegevecht om dan tenslotte te moeten toegeven?

Coens: «Nee, ik denk dat wij hier toch een filosofie hebben opgebouwd vanuit de Vlaamse dynamiek, vanuit onze eigenheid. Ik wil me niet laten onderdompelen in een Europese smeltkroes. Europa kan alleen een bijkomend middel zijn tot kwaliteitsvorming en tot een verruimde ervaringsbasis. Maar Europa mag ons geen onderwijsstelsel opleggen, in geen geval.»

Jakkes

Veto: Een recente studie van Wielemans en Vanderhoeven, wijst erop dat 70% van de totale onderzoekskredieten in België van priveinvesteers komt. In toegestane wetenschappen bedraagt dat zelfs de helft van de universitaire onderzoekskredieten. In uw memorie zegt u dat de universiteiten altijd grotendeels afhankelijk zullen blijven van de overheid.

Coens: «Dat is binnen ons systeem een opdracht van de overheid. De permanente vorming is iets anders. Men kan vanuit zijn interesse of vanuit zijn professionele situatie bijscholen. Maar wij moeten instaan voor de kwalificatie van onze mensen. Vandaar ook dat we niet alleen minima- maar ook maximaal inschrijvingsgeld nodig hebben. Ik denk ook dat we kunnen komen tot het vastleggen van één uniform inschrijvingsgeld, dat niet te hoog mag liggen.»

«Bovendien moeten we van overheidswege inderdaad een inspanning doen voor het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek aan de universiteiten. Men mag niet vergeten dat we ook het toegepaste wetenschappelijk onderzoek ondersteunen, dat toch ook voor een deel aan de universiteiten gebeurt. Maar ik heb er altijd voor gepleit meer aandacht te besteden aan fundamenteel wetenschappelijk onderzoek. Ik kan die vraag om meer geld dan ook goed begrijpen. De basis voor de toekomst is trouwens ongebonden wetenschappelijk onderzoek. Trouwens, als we het dan toch opportunistisch willen bekijken: als we de bron droogleggen gaat ook het toegepaste wetenschappelijk onderzoek daaronder lijden.»

Veto: U zit dan wel met een vervelende erfenis. Voormalig minister van Wetenschapsbeleid Guy Verhofstadt zag meer brood in de mogelijkheden van het bedrijfsleven om in onderzoek te investeren en verwaarloosde de universiteiten.

Coens: (zucht) «Als minister van Onderwijs voer je een eenzame strijd tegenover al diegenen die geloven in een direkter resultaat, door meer geld in de bedrijven te pompen. Ik ben daar niet tegen. Maar de overheid moet het óók kunnen opbrengen om in de universiteiten de investeren. Ook bedrijven die dat doen

“Ik wil niet dat onderwijs binnen het carcan van het Europees economisch systeem wordt gevat.”

zien dat als hun basisinvestering. Wij moeten in Vlaanderen op dat gebied een correctie doorvoeren.»

Veto: Tenslotte investeert men in België slechts 0,54% van het BNP in onderzoek. In de ons omringende landen bedraagt dat het dubbele.

Monballyu: «Dat zijn de Oeso-cijfers. Die zijn gebaseerd op wat die landen zelf doorgeven. U moet kritisch blijven tegenover die cijfers. Ik kan u een artikel tonen waarin België met zijn inspanningen voor wetenschappelijk onderzoek redelijk goed geklasseerd staat.»

Veto: Eén waaruit zou blijken dat Vlaanderen géén inspanningen moet doen om op hetzelfde niveau te komen als onze buurlanden?

Monballyu: «Nee, dat heb ik niet gezegd. Leg me dat niet in de mond.»

Coens: «Ik blijf erbij dat wij een bijkomende inspanning moeten doen

FOTO HIELKE GROOTENDORST

voor de ondersteuning van het wetenschappelijk onderzoek. Dat is ook de vraag van de universiteiten. Naar een volgende regering toe zal ik alles doen om dat in een regeerakkoord te krijgen. Het is heel belangrijk dat we daar een basisuitgangspunt voor hebben. Nu misten we dat, we hadden daar geen duidelijke formulering voor. Het wetenschappelijk beleid in Vlaanderen moet zeker ook structureel gekorrigeerd worden. Nu is de versnippering te groot.»

Veto: Een van de dingen die helemaal ontbreken in dit dekreet is de zaak van de sociale sectoren.

rationeel werken door in universiteitssteden te zoeken naar mogelijkheden om de bestaande voorzieningen te valoriseren voor alle studenten van het tertiaire onderwijs. Die meerkost is zeer beperkt.»

Veto: U bent nu elf jaar minister van Onderwijs. Is het nu alleen te wijten geweest aan de franstalige kollega's, dat er rond de problematiek van de sociale sector voor het Hobu nog nooit iets gebeurd is?

Coens: «Ik ga mij daar niet achter wegstellen, maar ik wens toch heel duidelijk te zeggen dat de Hobu-sektor in Vlaanderen veel sterker is gegroeid en een veel grotere betekenis heeft dan in het franstalige landsgedeelte. De interesse is veel sterker aan Vlaamse dan aan Waalse kant, waar meer aandacht uitgaat naar de universiteiten. Want ze hebben evenveel universiteitsstudenten als wij, ongeacht het verschil in populatie, terwijl het Hobu er nauwelijks is uitgebouwd. Het Hobu wordt volledig gedragen door Vlaanderen.»

«Maar concreet: ik ben bezig met het dossier sociale toelagen en voorzieningen. Dat zit niet in dit dekreet als such, het is zo al zwaar genoeg. Maar ik stel meteen ook het probleem van de sociale sector. We moeten daar een aparte regeling voor uitdokteren. En we moeten dat dringend aanpakken.»

Veto: Dus er komt ook een sociale dekreet? Is dat nog voor deze legislatuur?

Coens: «Dat is echt de bedoeling. Het probleem zal in de eerstkomende weken heel duidelijk gesteld worden, met mogelijke perspectieven. Het kon er nu niet meer bij.»

Veto: U heeft wel de Hoge Raad voor Studietoelagen afgeschaft.

Coens: «Op dit moment zijn we bezig met financiën om ons te helpen uit te zoeken of het niet mogelijk is om op basis van het reële inkomen betere aanknopingspunten te vinden dan dat

gene waarover wij nu beschikken. Ik heb daar al eerder op aangedrongen en ik kan u nu zeggen dat we daarmee bezig zijn, samen met het kabinet van Mevrouw De Meester. Ik hoop dat we binnenkort de resultaten daarvan zullen kunnen voorleggen.»

Veto: Een ander aspect van het dekreet waar de studenten tegen reageren is de regeling van de studenteninspraak.

Coens: «Waar wij het kunnen opleggen, leggen wij die op. Aan de rijksuniversiteiten zitten de studenten in alle geleidingen van het beheer. Ik vind ook dat wij iets moeten doen voor de studenteninspraak aan de andere instellingen, maar dan rekening houdend met hun eigen wettelijke situatie, inrichtende machten en dergelijke. In tal van universiteiten is dat prima geregeld. Men verzekert mij vanuit Leuven dat men daar ook met de studenten goed samenwerkt. Ik weet natuurlijk niet wat de appreciatie van de studenten daarvan is.»

Veto: Het grote verschil is natuurlijk dat de studenten in andere instellingen ook in de Raad van Beheer zitten, en in Leuven niet. Naar verluidt is het vooral rektor Dillemaans die ervoor pleit de rijksuniversiteiten apart te behandelen. Niets weerhoudt u er toch van om te bepalen dat de studenten een zetel krijgen in de Raad van Beheer van alle universiteiten.

Decoster: «Wij kunnen toch niet bepalen wie er in de Raad van Beheer van een vrije instelling zit.»

Monballyu: «Waarom ontdekt men dat probleem trouwens pas nu? Ik heb daar vroeger nooit over horen klagen.»

Veto: Dat zat vastgeroest, maar dankzij het dekreet komt dat los.

Coens: (een beetje fier) «Dat is waar. Er zijn veel problemen die eigenlijk al jarenlang aanslepen, en die nu door het dekreet bespreekbaar zijn geworden.»

Walter Pauli, Stef Wauwers

De invloed van de belangengroepen in het Vlaamse onderwijswereldje maakt elke rationele discussie over een mogelijke uitbreiding van de universiteiten haast onmogelijk. Iedereen gaat uit van zijn vooroordelen en hanteert eigen cijfermateriaal. Toch is er één ding waarover alle partijen het eens zijn:

de oprichting van nieuwe kandidaturen in de regio's dient de democratisering van het onderwijs. De Leuvense Kringraad had hier al geruime tijd haar twijfels over. Bij nadere lectuur van een aantal onderzoeken blijkt inderdaad dat de kleine instellingen helemaal niet zo democratiserend werken als dikwijls wordt aangenomen.

Het dekreet voorziet de oprichting van drie nieuwe kandidaturen: bio-ingenieur in het Universitair Centrum Antwerpen (het vroegere RUCA), toegepaste economie in Kortrijk en handelsingenieur in Diepenbeek. Vooral de laatste twee richtingen zijn democratiserend bedoeld: ze moeten het LUC en de Kulak helpen de twee probleemgebieden Limburg en West-Vlaanderen verder te 'ontsluiten'. In die twee provincies is de participatiecoëfficiënt, dat is de verhouding tussen het aantal generatiestudenten en het aantal 18-jarigen, immers het laagst: in Limburg was dat in 1988-89 9,2%, in West-Vlaanderen 12,1%. Daarbij dient onmiddellijk te worden opgemerkt dat de achterstand van West-Vlaanderen niet zo spektakulair is ten opzichte van Antwerpen (13,1%) en Oost-Vlaanderen (13,6%). Brabant steekt er bovenuit met 16,8%.

Nu argumenteert men dat de achterstand in de zogenaamde 'perifere' provincies vooral te wijten is aan het ontbreken van volledige universiteiten. De uitbreiding van deze instellingen zal drempelverlagend werken. Ten eerste op financieel vlak: als de unief vlakbij is, vallen de huurkosten voor een kot weg. Daar valt al heel wat tegen in te brengen. Vervoerskosten voor pendelaars kosten ook een bom duiten, en bovendien zijn de slaagcijfers van kotstudenten een stuk hoger. Ondermeer daarom zoeken veel studenten die in de buurt van de KUL wonen, toch een 'kot' in Leuven.

Ten tweede is er een psychologisch argument. Grote universiteiten geven vaak de indruk van een verre onbekende, waar men verloren loopt tussen de massa. Onderzoeken naar keuzemotivatie van studenten aan de kleinere instellingen tonen aan dat kleinschaligheid en contact met profen en studenten belangrijke factoren zijn in hun keuze. Deze troeven van 'de kleintjes', waarvan algemeen wordt aangenomen dat ze slaagcijfers en kwaliteit van het onderwijs sterk beïnvloeden, kunnen echter veel goedkoper gerealiseerd worden door aan de grote universiteiten meer personeel toe te kennen, en zo een betere begeleiding mogelijk te maken.

Als we naar het verleden van de kleine instellingen kijken, blijkt dat hogervermelde argumenten niet doorslaggevend zijn. Een studie uit 1982 van dr. Herman Verhaeghe (*Democratisering en Hoger Onderwijs in Limburg, in Onze Alma Mater* 36) toont aan dat de oprichting van het LUC aanvankelijk leek te leiden tot een 'ontsluiting' van de provincie, maar later hieraan totaal voorbij schoot. Bij de oprichting van het LUC in 1973 was de participatiecoëfficiënt in Limburg (bij Verhaeghe: verhouding generatiestudenten tegenover 15-19 jarigen) 1,50%. Die liep op tot 1,87% in 1977, maar viel daarna terug tot 1,58% in 1980, nauwelijks meer dan bij de aanvang. Sindsdien was er weer een heel lichte vooruitgang, die echter kleiner is dan elders in Vlaanderen.

In West-Vlaanderen is er een verge-

De altijd ekspanderende universiteiten

lijkbare evolutie, al zijn de cijfers daar iets beter. Volgens een nota van Jozef De Jaegere, voorzitter van het beheerscomité van de Kulak, bedroeg de West-vlaamse participatiecoëfficiënt in 1971 9,9% en in 1988 11,1%. Die stijging is, net als overal in Vlaanderen, te wijten aan de toenemende participatie van de meisjes aan het universitaire onderwijs, een konklusie die De Jaegere uit zijn eigen cijfermateriaal vergeet (?) te trekken. Het gaat hier dus niet om een ontsluiting van de regio door de aanwezigheid van de Kulak. De arrondissementen rond Kortrijk (Ieper, Kortrijk, Roeselare en Tielt) hebben trouwens gemiddeld een lagere participatie (11,4%) dan de verder afgelegen arrondissementen (Diksmuide, Oostende, Brugge en Veurne: 13%).

Dat de afstand tot de universiteit niet echt een grote rol speelt bij de studie-keuze, blijkt ook uit een intern rapport dat door de Dienst voor Studieadvies werd gepubliceerd in 1988. Daarin lezen we dat het percentage generatiestudenten afkomstig uit de provincie waar ook de universiteit gelegen is, bij alle instellingen daalt. De RUG is de enige uitzondering. Aan het LUC (van 82,5% in 1976 naar 55,6% in 1987) en in het Brusselse filiaaltje van de katholieke zui, de UFSAL (van 76,1% naar 57,5%) zijn de dalingen spectaculair. Anderzijds stelt het rapport dat het aantal Limburgers dat naar het LUC gaat, terugloopt van 22,8% in 1976 tot 14,5% in 1987, het aantal Oostvlamingen dat voor de RUG kiest daalt van 77,4% naar 67,2% en het aantal Antwerpenaars aan RUCA en UFSIA van 51% naar 43%. Enkel de Westvlamingen studeren vaker aan de Kulak, al geeft het rapport hiervoor geen cijfers.

Dit is trouwens een algemeen probleem: in de hele discussie over universitaire expansie kan men de Kulak moeilijk betrekken, omdat geen enkele studie afzonderlijke cijfers geeft voor Kortrijk en Leuven. De algemene trend is echter dat de provinciegrenzen meer en meer worden doorbroken, en dat daarom de noodzaak voor een universiteit in de eigen regio langzaam verdwijnt.

Als de regionale instellingen geen geografische ontsluiting meebrengen, helpen ze dan de lagere socio-professionele klassen misschien sneller de weg te vinden naar de universiteit? Volgens de studie van Verhaeghe blijkt ook dat niet te kloppen. Verhaeghe waarschuwt er wel voor dat zijn cijfers niet volledig zijn, maar hij kan toch al een paar interessante konklusies trekken. Zo blijkt duidelijk dat de oprichting van het LUC het bekende Mattheüs-effect in de hand werkte: "De plaatselijke aanwezigheid van een universitaire kampus in Limburg blijkt immers in relatief grotere mate de jongeren uit de midden-hogere socio-professionele categorie en uit de middenlagere van de bevolking ten goede te komen" (p.83).

Het percentage generatiestudenten uit de arbeidersklasse loopt terug van 27% (1975) tot 12% (1980) van het totaal aantal generatiestudenten. Ter vergelij-

FOTO ARCHIEF

king: aan de KUL liep dit percentage terug van 15% (1976) naar 14% (1981) (cijfers I. De Lanoo). Het aandeel van de twee 'hogere professionele categorieën' daarentegen loopt op van 27% (1975) naar 40% (1980). Nogmaals ter vergelijking: aan de KUL loopt het aandeel van de middenste beroeps categorieën in dezelfde periode zelfs terug, van 60,4% (1976) naar 57,66% (1981).

Volgens de studie van Verhaeghe bevestigt het LUC bovendien de ondervertegenwoordiging van de lagere sociale klassen in de langdurige opleidingen met hoge vestigingskosten. Aan het LUC zijn er slechts drie fakulteiten: geneeskunde, tandheelkunde en wetenschappen. Welnu, 52% van de generatiestudenten uit de toplaag van de bevolking volgen de eerste kandidatuur geneeskunde, terwijl maar 17% is ingeschreven in de wetenschappen. Bij de arbeiderskinderen is dit net omgekeerd: 58% schrijft zich in aan de fakulteit wetenschappen, 19,5% in geneeskunde. Over slaagkansen geeft Verhaeghe geen cijfers, maar stelt wel dat ook aan het LUC de slaagcijfers van studenten uit de lagere bevolkingsgroepen beduidend lager liggen dan die van de hogere klassen.

Het argument dat kleinschalige universiteiten hogere slaagcijfers hebben, gaat dus slechts gedeeltelijk op: "Opnieuw speelt kennelijk het Mattheüs-effect mee, en dreigen de inspanningen tot onderwijsvernieuwing het meest de meer begoede bevolkingsgroepen ten goede te komen" (p.85). Met andere woorden: de hogere kwaliteit van het onderwijs, de betere begeleiding en het contact met de profen aan de kleine instellingen, dat alles komt in ons huidige onderwijsstelsel zeker niet de studenten uit de lagere socio-professionele categorieën ten goede, integendeel. Het gevaar is groot - daar wijst Verhaeghe ook op in verband met de evolutie binnen de fakulteit geneeskunde aan het LUC - dat de kleine universiteiten het elite-karakter enkel bestendigen, zonië versterken.

Er zijn nog andere cijfers die pleiten tegen een klakkeloos aanvaarden van de aantrekkingskracht van kleinschaligheid. Uit eigen berekeningen (op gegevens van de Universitaire Dienst voor Statistiek) blijkt dat 18-jarigen niet automatisch kiezen voor een nabije kleine instelling als die de richting van hun keuze aanbiedt: Het blijkt bijvoor-

beeld dat Limburgers die wetenschappen of geneeskunde studeren steeds minder voor het LUC kiezen. Bij de jongens loopt het percentage terug van 65,5% in 1976 naar 59,5% in 1988, bij de meisjes blijft het stabiel (68%).

Deze cijfers plaatsen ernstige vraagtekens bij de democratiserende werking van nieuwe regionale universiteiten. Het officiële discours van de politici en de Vliet, waarin voortdurend sprake is van een 'betere doorstroming op kandidaturniveau', moet dan ook niet verkeerd begrepen worden. Het gaat hier helemaal niet om een sociale rechtvaardigheidsgedachte. Het bewijs daarvan is dat men enkel spreekt over 'doorstroming', en nooit over een wegwerken van de verschillen in slaagkansen. De 'mobilisatie van alle intellectuele kapitaal' is enkel ingegeven door economische motieven: rekening houdend met de wet van vraag en aanbod zal er in de toekomst een steeds grotere behoefte zijn aan universitaire gevormden (zie ook elders in deze Veto). 'Doorstroming' heeft dus niets meer te maken met 'democratisering'.

Naast de nood aan meer universiteiten, zijn er nog andere redenen voor een nieuwe expansie. Zo is er een evident motief waarom de drie instellingen zelf om bijkomende kandidaturen vroegen: hun tekort aan studenten. Ondanks de invoering van een gedeeltelijke forfaitaire betoelaging, blijven de universiteiten nog in belangrijke mate afhankelijk van studentenaantallen voor overheidsfinanciering. Daarom wordt er aan het LUC en aan de Kulak een zeer 'verantwoorde gok' (zoals de Vliet het zelf noemt) gedaan met de oprichting van populaire kandidaturen als TEW en handelsingenieur. Vooral in West-Vlaanderen, een regio met veel KMO's, bestaat er een grote vraag naar een economische opleiding. 18% van de Westvlamingen kiest nu al voor TEW of handelsingenieur in de eerste kandidatuur, op een na het hoogste aantal in Vlaanderen. Nu hoopt men, naar het Antwerpse voorbeeld waar dit aantal 25% bedraagt, op nog meer studenten. Maar beantwoordt zo'n politiek nog echt aan een reële nood?

Een tweede belangrijk motief, dat zo mogelijk nog meer verzwegen wordt, is dat van de verzuiling, een probleem inherent aan Vlaanderen. De verschillende zuilen hebben er veel voor over om jongeren de kans te geven aan de 'ideologisch correcte' universiteit te studeren. Het politiek akkoord rond de

uitbreiding is het resultaat van een krachtmeting waarin een uitbreiding van de regionale macht van de zuilen op het spel stond. Vorig jaar al lieten de katholieke 'familie' zien dat ze geen duimbreed wilde toegeven: toen bleek dat de VUB stilaan veel te veel sukses oogste met haar richting kommunikatiewetenschappen, werd besloten om aan de Ufsal een identieke opleiding aan te bieden.

Het hoeft dus niet te verbazen dat het ontwerp van de dekreet uitpakt met zoets absurds als de organisatie van TEW in Kortrijk, door de KUL en de Ufsia samen. Of dat doorgaat valt nog af te wachten, want het dekreet zegt uitdrukkelijk dat de KUL het alleen mag doen als de Ufsia voor 1993 (het jaar waarin de nieuwe richtingen subsidieerbaar worden) fusioneert met de twee andere Antwerpse instellingen. Het toppunt van politiek gekonkel werd echter gepresteerd met de toewijzing van een extra landbouwopleiding aan het Ruca, een maatregel waarvoor geen enkel, maar dan ook geen enkel argument kan aangehaald worden. Zelfs de 'demokratiserings' durft geen enkele politikus in dit verband gebruiken.

Door dit getouwtrek tussen ideologische machtsblokken en grote universiteiten (ook in de Vliet kwam het tot een kompromis rond een 'weloverwogen, subregionale expansie op kandidaurniveau') zou men soms vergeten dat er dringend efficiënte oplossingen nodig zijn voor het probleem van de democratisering. De doorstroming kan - waarschijnlijk goedkoper - verbeterd worden door een aanpassing van het beurzenstelsel en door meer informatie en voorbereiding in het sekundair onderwijs. De slaagkansen van de 'riskogroepen' kunnen verhoogd worden door een beter opvang: hiervoor moet de bestaande begeleiding hervormd en meer bemand worden. Door nieuwe richtingen op te starten waar men in dezelfde fouten hervalt als aan de grote uniefs, zoals het voorbeeld van het LUC heeft aangegevoeld, worden enkel massa's gemeenschapsgelden verkwanseld. En dan hebben we nog niks gezegd over de versnippering van het wetenschappelijk onderzoek, dat ook de kosten hiervoor steil de hoogte injaagt.

Pieter De Grype

FOTO HIELKE GROOTENDORST

Ondanks dat massale protest komt Coens, op enkele vage beloften na, niet tegemoet aan de voornaamste eisen van het Holt. De Memorie van Toelichting gaat wel uitvoerig in op de vraag waarom het verschil tussen 'akademisch onderwijs' en 'onderwijs van academisch nivo' behouden blijft. De reacties van de Holt-scholen dwongen Coens de vaagheid hiervan te verduidelijken. De termen zijn gewoon vertalingen van de begrippen 'universitair onderwijs' en 'onderwijs van universitair nivo', waarvan voor het eerst sprake was in de wet van 7 juli 1970.

De huidige Holt-werking wordt echter nog steeds bepaald door een oudere wet, namelijk het 'Schoolpakt' uit 1959. Dat Pakt regelt ondermeer het Hoger Technisch Onderwijs, het Normaalonderwijs en het Kunstonderwijs, maar niet de universiteiten. In dat Schoolpakt worden Hoger Technisch Onderwijs, sommige types van het Normaalonderwijs en het Kunstonderwijs samengebracht onder de noemer 'Holt'. Dat Holt verschaft volgens de wet van '70 onderwijs van universitair nivo. Het Holt kreeg toen echter niet dezelfde rechtspositie als de universiteiten, omdat nooit gespecificeerd is wat men eigenlijk bedoelde met dit 'universitair nivo'. Holt, universiteiten en overheid interpreterden deze bepaling zoals het hen zelf het best uitkwam. Ook later zijn de bepalingen van het Schoolpakt nooit aangepast aan de wet van 1970. Dit heeft al vele jaren belangrijke implicaties op het gebied van werkmiddelen en statuut.

Volgens Coens is het Holt meer "professioneel gericht" dan de unief. De "interactie met de afnemende maatschappelijke beroepssector heeft een dominante rol". Deze beroepssector bepaalt dan ook voortdurend de inhoud van het Holt, alhoewel de vaak wisselende eisen van het bedrijfsleven niet totaal mogen domineren. De professionele gerichtheid volgt ook uit het feit dat het Holt geen mogelijkheden krijgt voor wetenschappelijk onderzoek. Het steunt dan ook meestal op elders verworven wetenschappelijke kennis.

Aan de universiteiten is, volgens de minister, de interactie met het wetenschappelijk onderzoek het belangrijkste. Het academisch onderwijs, gebaseerd op dat onderzoek, leidt tot een zelfstandige toepassing van de wetenschappelijke kennis. Het aankweken van een wetenschappelijke houding en metode pri-

meert hier op het verwerven van beroepsgerichte kennis. Nog steeds volgens de Memorie houdt het verschil in eenheid tussen beide onderwijstypes geen hiërarchie in. Beide types zijn gelijkwaardig, maar hebben een eigen taak. Daarom moet er terug een duidelijke profilering komen tussen beide types. De uniefs mogen geen opleidingen meer organiseren die eigenlijk behoren tot de bevoegdheid van het Hobu.

In november '90 jaar vond in Siena een kongres plaats met als thema 'Higher education and 1992: Planning for the Year 2000' waarop deskundigen uit de academische wereld, de ondernemingen en overheid de richting wilden aangeven van het hoger onderwijs in de EG in de jaren negentig. Over de verhouding uniefs-hogescholen zegt het kongresrapport dat de universiteiten en de andere instellingen van het hoger onderwijs elk hun identiteit kunnen bewaren, maar dat er wel intense samenwerking nodig is, met vlotte overgangsmogelijkheden voor studenten.

Het dekret moet in dit kader bekeken worden. Coens wil duidelijk niet achter blijven bij de rest van Europa. Het Vlaams regeerakkoord meldt dat het onderwijsbeleid "de finaliteit van het universitair onderwijs, van het Holt en van het Holt nauwkeurig zal bepalen en samenwerkingsvormen tot stand zal brengen". Voor het behoud van de eenheid van de verschillende types voorziet het dekret een aantal waarborgen. De universiteitsopleidingen moeten binnen achttien studiegebieden blijven. Ten tweede bepaalt artikel 44 de overgang van het Holt en de eerste cyclus van het Holt naar de tweede cyclus van het academisch onderwijs. De Hobu-studenten die willen overgaan naar de unief moeten eerst een examen afleggen over een aantal onderdelen van de eerste cyclus van de unief. Die onderdelen samen moeten ten minste 40 studiepunten (zie elders) bedragen, wat overeenstemt met één kandidatuursjaar. Holt-studenten die willen doktoren of specialiseren aan de universiteiten moeten een geschiktheidsonderzoek ondergaan. Elke universiteit bepaalt zelf of de kandidaat geschikt is. Universiteiten kunnen hierover wel afspraken maken met Holt-instellingen.

Ten derde mag een universiteit niet fusioneren met een Holt-instelling. Zij mag er zich wel mee associëren, maar met behoud van de juridische structuur van elke instelling. De integratie van de Economische Hogeschool Limburg (EHL) in het Limburgs Universitair Centrum (LUC) is een apart geval, maar volgens Coens nodig om het LUC leefbaar te houden. Dat de verschillende onderwijstypes hun eenheid moeten

bewaren, impliceert niet dat ze in de toekomst volledig onafhankelijk van elkaar moeten gaan functioneren. Het dekret verwacht eigenlijk dat Holt en uniefs samenwerkingsakkoorden sluiten en verregaande afspraken maken. Tenslotte gaat men werk maken van de veelbesproken 'kwaliteitscontrole' van de universitaire opleidingen, zodat de universiteiten verplicht blijven hun 'wetenschappelijk nivo' te bewaken.

Deze gegevens bevatten in feite niet veel nieuws. Zij verduidelijken slechts de visie van het onderwijskabinet op het verschil tussen beide types, zoals dit naar voren trad in de wet van 7 juli 1970. Aan de fundamentele bezwaren van het Holt wordt niet tegemoetgekomen. De 'soepele' overgangsmogelijkheid wordt compleet overgelaten aan de universitaire goodwill. Bij de overgang van het Holt naar de universiteit is het normaal dat de universiteiten rekening houden met het verschil in nivo tussen de Holt-instellingen. Maar moet iemand die twee jaar Handelswetenschappen gestudeerd heeft nog eens examens afleggen over een kandidatuursjaar met grotendeels dezelfde stof, voor hij de licenties Economie kan aanvatten? Ook krijgen afgestudeerden van het Holt niet steeds toelating tot het postgraduaat onderwijs aan de unief. Wanneer komen er redelijke bruggen?

De Holt-instellingen vrezen dat zij door het nieuwe dekret zullen verworden tot tweederangs onderwijs. Het eerst vinden zij dat alleen de universiteiten de bevoegdheid krijgen van door de overheid gefinancierd wetenschappelijk onderzoek. Directies en studenten menen echter dat de omschrijving 'beroepsgericht' of 'professioneel' het begrip 'wetenschappelijk' niet hoeft uit te sluiten. Volgens hen dient een professionele vorming evenzeer te steunen op wetenschappelijk onderwijs als een academische opleiding. Een wetenschappelijk onderwijs is gestoeld op onderzoek.

Een tolkschool bijvoorbeeld die niet kan reflecteren over taal op basis van grondige analyse en vergelijking, is niet in staat hoogstaand onderwijs aan te bieden. Maar volgens het dekret heeft het Holt niet eens de bevoegdheid van toegepast wetenschappelijk onderzoek, nochtans primordiaal voor de leefbaarheid van deze instellingen. Deze taakopvatting heeft de volgende implicaties voor het onderwijs: de universiteit vormt de theoretische kaders, de uitvinders én de toepassers van wetenschappelijke kennis; het Holt vormt de technische kaders die de kennis slechts moeten overbrengen en realiseren in de samenleving. Het verschil in onderwijstype moet gezien

Op de nationale betoging van 12 december in Brussel veegden de studenten van het hoger onderwijs van het lange type (Holt) en de uniefs even de spons over hun onenigheden. Die gingen over de Holt-eis van een associatie tussen universiteit en Holt, die een soepele overgang naar de universiteit moest garanderen, en een erkenning van het universitair nivo van het Holt. Daarover was immers niets te vinden in het ontwerp-dekreet. In de publieke discussie die toen gevoerd werd, kregen deze eisen minstens evenveel aandacht als het oriënteringsexamen of de universitaire financiering.

Het Holt blijft op zijn honger

worden in het licht van 'Europa 92', zoals het hele dekreet: het zal leiden tot een grotere industriële efficiëntie.

De vrees van de Holt-studenten is dan aanmerkelijk. Maar volgens Coens zitten de studenten er glad naast als zij beweren dat hun diploma's aan waarde zullen inboeten door het ontbreken van wetenschappelijk onderzoek in hun instellingen. Het komt er volgens hem op aan "de eenheid van hun onderwijs te beschermen - ook tegenover de universiteit." "Sommige Holt-scholen willen universitaire instellingen worden. Dit kan niet en is trouwens niet in hun belang," aldus nog Coens in een vrije tribune van 24 december. Natuurlijk is een verdere versnippering van de al schaarse gelden voor wetenschappelijk onderzoek onzinnig. Vlaanderen mag geen tweehonderd universiteiten krijgen. Dat weten de Holt-directies ook. Coens belooft echter al een tijd dat de Holt-diploma's zullen opgewaardeerd worden. Dit is volgens het Holt de hoogste tijd met het oog op de Europese integratie. Misschien heeft de minister hiervoor een apart dekreet nodig.

Een tweede groot bezwaar van de Holt-studenten betreft de financiële discriminatie tegenover de universiteitsstudenten. Volgens een studie van het Hiva uit '87 kost studeren aan een Holt-instelling gemiddeld iets meer dan aan een universiteit. Toch bestaat daar geen sociale sector. Coens speelt nu met het idee om een soort 'regionale sociale centra' op te richten voor Holt- en uniefstudenten samen. De voorzieningen zouden dan centraal tussen verschillende instellingen ingepalant worden, zodat de afstand vanuit elke hogeschool aanvaardbaar blijft. Dit lijkt voor Brussel of Antwerpen een vrij goed idee, maar wat zal men voorzien in Geel of Oostende? De eerste fase in de uitbouw van sociale ondersteuning zou bestaan uit restaurants en huisvesting. Verder wordt de mogelijkheid open gelaten dat Holt-studenten, bijvoorbeeld in Leuven, gebruik zouden maken van de sociale voorzieningen aan de universiteiten. Wat in de praktijk trouwens al gebeurt.

Om de gaten in de begroting van de Vlaamse Gemeenschap te dichten, betalen de niet-beursstudenten van het Holt sinds dit academiejaar ook een inschrijvingstaks van 5000 frank. Dit geld komt niet bij hun eigen instellingen terecht, zoals bij de universiteiten, maar in een speciaal daartoe opgericht fonds van het departement Onderwijs. Door herhaalde besparingen en inleveringen zagen sommige Holt-scholen zich daarenboven genoodzaakt een hoger collegegeld te vragen om de kwaliteit van hun onderwijs te vrijwaren. De studenten

eisen nu dat een einde komt aan de wildgroei van de inschrijvingsgelden. In sommige instellingen liggen deze zelfs hoger dan aan de uniefs. Budgettair ziet het er voorlopig echter niet naar uit dat de inschrijvingstaks zal worden opgeheven.

Verder zijn de Holt-scholen ontvreden over hun personeelsomkadering. In 1982 moesten zij al 10,6% van hun onderwijsend personeel inleveren. Op dit moment is de verhouding onderwijsend personeel/student bij unief en Holt vrijwel gelijk, maar het 'onderwijsend personeel' van het Holt omvat ook al het administratief en ander omkaderend personeel. Bovendien heeft de Vlaamse Gemeenschap vanaf september nog een besparing met 4,9% gepland op de omkadering. Dit betekent toch wel een duidelijke discriminatie ten opzichte van de universiteiten.

Veel van het ongenoegen van de Holt-instellingen wijt Coens 'aan het lagere loon dat het onderwijsend personeel van het Holt krijgt in vergelijking met de universiteiten. Een docent verdient minimum 20.000 fr. meer aan de unief en een hoogleraar minstens 16.000 frank. Toch moet het personeel aan dezelfde voorwaarden voldoen om te mogen lesgeven: ze moeten allebei een universitair doktoraat bezitten. Men kan zich dan ook afvragen hoe dergelijke grote wedde-ongelijkheid te verantwoorden valt.

Het Holt, en het onderwijs in het algemeen, krijgt te weinig middelen. De herhaalde besparingen doen zich steeds sterker voelen, vooral inzake werkmiddelen. In 1990 kostte een Holt-student aan de gemeenschap 146.000 fr, dat is zelfs 26.000 fr. minder dan een leerling in het secundair onderwijs. Ter vergelijking: een universiteitsstudent kostte de gemeenschap tussen 189.000 (menswetenschappen) en 575.000 fr. (zoals Geneeskunde). De besparingsmaatregelen voor 1991 met betrekking tot de omkadering en de wedden moeten samen 70 miljoen frank opbrengen. De werkmiddelen worden niet aangepast aan de index van de consumptieprijs. Door gebrek aan kredieten wordt het Holt, veel meer dan de uniefs, verplicht tot zelfredzaamheid. Coens meent dat de Vlaamse universiteiten nooit meer dan 10% van hun middelen bij het bedrijfsleven kunnen halen, en dat de overheid dus de voornaamste financier zal blijven. Het Holt echter moet maar zoveel mogelijk geld binnenrijven via kontraktonderzoek. Als de bedrijven maar niet wispelturig worden.

Dirk Boeckx

Daniël Coens en de Ridders van de Ronde Tafel

De Tweede Wereldoorlog had de economische infrastructuur van het interbellum danig ontwricht. Het universitaire onderwijs na 1944 stond dan ook volledig in dienst van de wederopbouw van 'het Rijk'. Zo'n alle-hens-aan-dek-politiek schreeuwde om meer universitaire gediplomeerden, om meer hogeschoolde technici, meer ingenieurs. Door dat economische herstel zagen de opeenvolgende regeringen zich genoodzaakt een nieuwe universitaire structuur te organiseren, om zo het groeiend aantal studenten adequaat te kunnen opvangen. Hiervoor werden toen allerlei 'demokratiserende' maatregelen genomen. Om de toegang tot het universitaire onderwijs te stimuleren, werden in 1954 een 'Nationaal Studiefonds' en de diensten voor studie- en beroepsoriëntering opgericht, en kwamen later de omnivalentiewet op het universitaire onderwijs (1963) en de wet op de uitbouw van universitaire sociale sectoren (1960).

Toen de economische groei stagneerde, en er dus een minder urgente behoefte was aan grote contingenten nieuwe gediplomeerden, begon die democratiseringstendens terug te lopen. Luc Huyse (*In de buitenbaan. Arbeiderskinderen, universitair onderwijs en sociale ongelijkheid*, 1976) toont aan dat de democratisering vooral om economische redenen gestimuleerd werd, en dat democratisering als 'eis van rechtvaardigheid' hieraan steeds sekundair was. Kenmerkend hiervoor - zeker in het perspectief van het huidige dekreet - was de discussie over universitaire expansie. Rektor Gillis van de RUG gaf hiervoor de allereerste aanzet, toen hij op 18 mei 1957 pleitte voor een nieuwe universiteit in Antwerpen. Dat gebeurde niet tijdens een academisch discours of politiek debat, maar wel op de jaarvergadering van het Vlaams Economisch Verbond (VEV).

Intussen werd een nieuwe universitaire strategie op poten gezet. Zoals de vroegere democratiseringseis zich aangediend had als een imperatief van de industriële wereld, zo zouden ook de nieuwe universitaire ontwikkelingen vooral door de veranderende industriële noden bepaald worden. Dat was meteen een eerste belangrijke tendens die zich vanaf de jaren '60 begon af te tekenen. Reeds in 1967 publiceerde de Nationale Raad voor Wetenschapbeleid (NRWB) het rapport 'Wetenschappelijk onderzoek en economische groei'. Hierin werd - toen reeds - opgemerkt: "België kent dus een belangrijke structurele achterstand op het gebied van de wetenschappelijke inspanning, de industriële productie en de buitenlandse handel." (p. 17)

Het rapport spoorde het bedrijfsleven aan om meer geld te besteden aan fundamenteel en toegepast wetenschappelijk onderzoek. Dit is volgens de NRW overigens niet alleen een Belgisch probleem, maar "een achterstand van Europa in zijn geheel ten opzichte van de Verenigde Staten, op het gebied van de toepassing van de wetenschap op de economie, op het gebied van de industriële structuur en op het gebied van de oriëntering van de uitvoer." (p.16). Het moet één van de eerste, en tegelijk het meest expliciete, voorbeeld geweest zijn waarin het 'Amerikaanse model' bladzijdenlang als ideaal aangehaald wordt.

Een recent en uitstekend gedokumenteerd artikel van Wielemans en Vanderhoeven (*Het Belgisch Hoger Onderwijs tussen beleid en markt*, in 'Onze Alma Mater' 44 (1990), 97-131) toont duidelijk aan dat het bedrijfsleven dit advies

Het nieuwe universitaire dekreet is niet alleen het resultaat van het harde werk van enkele technokraten van het onderwijskabinet. Over deze universitaire hervorming werd al jarenlang gediscussieerd op allerlei kabinetten, academische werkgroepen en studiediensten van multinationale ondernemingen. Het nieuwe dekreet is dan ook het voorlopige eindpunt van een universitaire *idee* die zich sinds de jaren zestig steeds verder en explicieter heeft ontwikkeld. Een onderzoek naar deze 'kronkelwegen' van de politieke besluitvorming stoot op één konstante: de intense belangstelling van de industrie voor de universitaire politiek.

gevolgd heeft. Niet minder dan 70% van de totale Belgische onderzoekspanningen worden gefinancierd door privé-kapitaal. Dit geld gaat gedeeltelijk naar research-afdelingen van multinationale bedrijven, gedeeltelijk wordt er ook universitair onderzoek mee gefinancierd (p.102). Als ondernemingen investeren in onderzoek, dan doen zij dat niet uit idealisme. Vandaar waarschijnlijk dat de humane wetenschappen nauwelijks kunnen rekenen op die privé-inbreng, terwijl niet minder dan 25% van het universitair onderzoek in ekkaste en 50% in toegepaste wetenschappen door de privé betaald wordt.

Hiernaast tekende zich tijdens de jaren zestig een tweede belangrijke tendens af. De toenmalige EEG begon meer vorm te krijgen, zodat de (impliciete) Europese eenwording steeds sterker ging wegen op het Belgische onderwijsbeleid. Over het VSO werd vanaf 1964 bijvoorbeeld zowel in de Raad van Europa als in de Europese Conferentie van onderwijsministers gediscussieerd. Abel Dubois, franstalig minister van onderwijs in het begin van de jaren

zeventig, verklaarde dan ook: "Indien ons land weigert in deze (Europese, nvd.r.) stroom mee te gaan, is het gedoemd tot verdwijning en vervalt."

Vanaf het midden van de jaren zeventig kreeg deze nieuwe denkrichting meer vorm. 'Een nieuwe universitaire strategie', opnieuw een rapport van de NRW, zette de bakens uit waarbinnen de Belgische universiteiten zich zullen moeten ontwikkelen, willen ze competitief blijven in Europees verband.

Centraal hierin stond de aanbeveling van de NRW om de kandidaturen te despecialiseren en 'polyvalent' te maken, en meer overgangsmogelijkheden naar het Hoger Onderwijs Buiten de Universiteit (Hobu) te voorzien. Hiervoor suggereerde de NRW twee belangrijke oplossingen: het verlenen van *credits* om de mobiliteit te verhogen (p.54), en een organisatorische verandering in de kandidaturen met halfjaarlijkse gekwantificeerde blokken (die veel flexibeler zijn dan de oude jaarindeling): het modulair systeem. Polyvalente kandidaturen wer-

den nodig geacht in een geactualiseerde universitaire opleiding. Alleen op die manier kon er een onderscheid komen tussen enerzijds *generalisten* - met meer algemene ontwikkeling dan de huidige licentiaten - en anderzijds *specialisten* - wetenschappers met meer specifieke kennis. Die opmerking was duidelijk ingegeven door de bedrijfswereld. De industrie heeft die vraag later overigens meermaals en nadrukkelijk herhaald. In de marge wordt trouwens gepleit voor een nauwere samenwerking tussen industrie en universiteit.

Over de toegang tot de universiteit stelde de NRW "dat moet worden gezorgd voor het beperken van het aantal mistlukkingen, met het oog op maatschappelijke rendabiliteit en het vermijden van frustraties" (p.13). Hiervoor suggereerde men de uitbouw van de studie-oriëntatie tijdens het middelbaar onderwijs, en verzette men zich herhaaldelijk en uitvoerig tegen iedere vorm van numerus clausus (NC).

De adviezen van de NRW kregen vlug andere navolgers. In 1977 volgt de Vlaamse Interuniversitaire Raad (Vlir), de organisatie van de Vlaamse universiteiten, het NRW-advies als zij pleit tegen numerus clausus en voor de afschaffing van het klassieke maturiteits-examen. Zij vonden een minimale standaardisatie van het eindniveau van het middelbaar onderwijs nodig, en zagen dit vrij eenvoudig te bereiken "via een gedeeltelijk nationaal eindexamen". In 1980 begonnen er binnen de Vlir stemmen op te gaan die eerder vóór een NC pleitten. Twee rektoren-geneesheren, waaronder de Leuvense rector De Somer, wilden het bisrecht in de kandidaturen geneeskunde tot eenmaal beperken. De NC-problematiek zou zich gedurende de eerste helft van de jaren tachtig als één van de belangrijkste universitaire thema's aandienen, om in 1987 een voorlopig einde te kennen.

Hiermee kwam echter een veel bredere discussie op gang. De discussie over dit ene aspect van de onderwijsorganisatie leidde automatisch tot het in vraag stellen van het hele systeem. Met een NC diende men bijvoorbeeld te zoeken naar meer adequate overgangsmogelijkheden tussen studierichtingen, en tussen universiteit en hoger onderwijs buiten de universiteit - zoals (anderaal) reeds aanwezig in het NRW-rapport. Wanneer studenten slechts eenmaal mogen bissen, moeten vakken waarvoor zij reeds geslaagd waren, ook een waarde hebben binnen een andere universitaire opleiding. Zo drong het model van de Amerikaanse *credit points* (kredietpunten of studiepunten) zich op.

Van meet af aan had dit nieuwe systeem enkele vurige verdedigers, zoals minister van onderwijs Daniël Coens. Na een eerste initiatief in 1982, probeerde hij in 1987 opnieuw een wetsvoorstel in te dienen, maar werd om technische redenen teruggefloten door de Vlir. Coens daagde de rektoren uit om met een eigen plan af te komen, wat zij prompt deden. Zij stelden twee varianten voor: een 'volwaardig' kredietpuntstelsel (dat hun voorkeur wégdroeg) en een 'algezwakt' studiepuntenstelsel. Zo'n studiepuntenstelsel werd ondermeer gemotiveerd met het argument dat zo 'polyvalente kandidaturen' konden worden ingevoerd, wat ook (en vooral) een eis van de arbeidsmarkt heette te zijn (p.3).

Hubert de Neve van de Dienst voor Universitair Onderwijs van de KUL evalueerde dit voorstel. Hij konkludeerde: "Wij moeten er overigens op wijzen dat buitenlandse stelsels, geschoeid op de *credit*-leest, steeds vergezeld blijken te zijn met een vrij strenge

selectie bij het hoger onderwijs!" De Neve keurt een studiepuntenstelsel dan ook af, ondermeer omdat "het voorstel zal aanleiding geven tot een ongewenste, feitelijke studieuverlenging."

Rond diezelfde tijd verscheen aan de KU Leuven ook het zogenaamde 'Rapport Roosens', het eindverslag van een denkgroep over onderwijsvernieuwing. Ook dit rapport stelde zeer expliciet: "Een kredietpuntenstelsel biedt geen noemenswaardige voordelen. Het 'behouden en meemenen' van bepaalde uitslagen, het vergroten van de keuzemogelijkheden bij het samenstellen van een vakkenpakket voor de individuele student, het slaan van bruggen tussen de universiteit en Hobu, dit alles kan ook binnen het huidige systeem."

Ondanks deze adviezen tégen een hervorming op basis van strenge selectie, studiepuntenstelsels en polyvalentie, haalde de tegenpartij het steeds meer. Zo pleitte René De Potter (RUG) in 'De universiteit en haar opleidingsstaak in de toekomst' (*Cahiers van de Universitaire Stichting* 2, 1988) zowel voor polyvalente kandidaturen en een opbouw van het academiejaar in modules als voor studiepunten. De bedoeling hiervan is - nogmaals - de vorming van generalisten en specialisten, volgens De Potter een eis van de arbeidsmarkt.

Als socio-economisch begrip ken- de 'de arbeidsmarkt' een echte heropleving tijdens de crisis van de jaren tachtig. De NC-discussie werd meermaals verengd tot een twistgesprek over het aantal artsen in België, en hoeveel die wel mochten verdienen. Idem dito voor het wetenschappelijk onderzoek. Nogal wat academici verhieven toen de samenwerking tussen universiteit en industrie tot absolute noot. Bijzonder symptomatisch voor deze ontwikkeling was de toespraak 'Universiteit en industriële revolutie' van de Leuvense rector Piet De Somer. Laat De Somer dan steeds gepleit hebben voor onafhankelijkheid tegenover kerkelijke inmenging, tegen inmenging van de bedrijfswereld nam hij een veel minder principiële stellingname in. "Het is duidelijk dat de universiteit er belang bij heeft samen te werken met de industrie, omdat zowel de instelling als zodanig als ook onderzoeksinstituten afzonderlijk daardoor een compensatie zoekt voor het tekort aan financiering langs de klassieke bronnen." (p.25)

Die klassieke bronnen - de overheid dus - werden door De Somer geminimaliseerd. Hij koos de partner die het meeste geld aanbood. Dat hij hiervoor het grootste voordeel van staatsfinanciering, namelijk de academische vrijheid, moest opofferen, werd gerelativeerd: "Het begrip 'academische vrijheid' geeft in veel gevallen het valse beeld van academici die vrij zouden zijn enkel en alleen te onderzoeken wat hun belief. De werkelijkheid is meestal anders, namelijk dat de keuze van het soort onderzoek bepaald wordt door de mogelijkheid om er geld voor te vinden. In vele gevallen kan het voor een universitair onderzoeker efficiënter blijken met een industriële partner uit te maken wat ze beiden als belangrijk beschouwen, liever dan volledig af te hangen van de good-will en de opdracht van officiële instanties." (p.25)

Enmaal De Somer de weg van het grote geld had aangeduid, volgden ook andere Vlaamse rektoren. Zo wijdde rector Adams van de UIA in 1986 - zij het met meer reserve dan De Somer - zijn openingstoespraak aan 'Wetenschappelijk onderzoek in de universiteit'. Adams herhaalde de dringende vraag naar polyvalentie: "Het universitaire onderwijs moet ten behoeve van de kennisgerichte industrie algemeen worden en minder gericht op de transmissie

van feitenmateriaal, moet meer de nadruk leggen op probleemoplossingen, op zelfstudie en het bijbrengen van de waarden, attitudes en vaardigheden die de grondslag vormen van elk beroep." (p.24-25) Adams wees ook op het nieuwe nivo waar deze technologisch-industriële aanpak zou uitgebouwd worden: Europa.

'Europa' was namelijk een noodzakelijke ontwikkeling in een universitair model waarin het bedrijfsleven méér dan gewone inspraak krijgt aangeboden. De lange rij onderwijsinitiatieven van de Europese Commissie zijn zonder uitzondering grote *joint-ventures* tussen industrie en universiteit: Esprit, Race, Brite, Framework, Saturn, Comett, Delta, Fast, Sprint... Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken dat de Raden van Beheer en *Boards of directors* van multinationale ondernemingen tijdens de tweede helft van de jaren tachtig een moeilijk te onderschatten invloed begonnen uit te oefenen op de universiteiten.

In die optiek kaderen enkele opvallende eredoktoraten van de grote Vlaamse universiteiten. André Leysen (Agfa-Gevaert, Ahlers, Kredietbank, Muntshouwborg, Vlaamse Uitgeversmaatschappij, ex-VBO, bijna-Generale Maatschappij en vandaag lid van de *Treuhandanstalt*) werd in 1988 door de KU Leuven geëerd omwille van zijn "mensgericht bedrijfsleiderschap". In 1989 volgde de RU Gent met een eredoktoraat voor René Brück (voorzitter Raad van Beheer van Sidmar, tevens Kredietbank, Kempense Investeringsmaatschappij, SFS-staalfinanciering, Unerg, Scaldia-Volga, Sagam-B, Arbed, Generale Maatschappij). Brück werd gelauwerd "omwille van zijn grote kennis van de staalproductie".

Zo'n symbiose tussen industrie en wetenschap heeft vooral in de VS al een hele weg afgelegd. De meeste concerns hebben ginds hoogwaardige studiestudenten, waar dikwijls ook aan fundamenteel onderzoek gedaan wordt. Zo geeft Bell *The Rand Journal of Economics* uit, een belangrijk tijdschrift dat het nivo van de economische periodes van de Belgische universiteiten ver overtreft. In de VS bezitten talrijke ondernemingen hun eigen universiteit: het Xerox-centrum, of de Holiday Inn University, of The Mc Donalds University. In Colorado bevindt zich de National Technology University, een onderwijsinstelling die enkel per satelliet doceert aan kaderleden uit aangesloten bedrijven. Deze "universiteit" werd opgericht door ondernemingen als Hewlett Packard, NCR, RCA en IBM.

Datzelfde IBM heeft overigens dichtbij huis, in het Brabantse Terhulpen, een eigen International Education Center, bestemd zowel voor IBM-mensen uit Europa en het Midden-Oosten, als voor *top executives* van andere ondernemingen. Enkele jaren geleden werd de Nobelprijs voor fysika niet aan een hoogleraar of wetenschapper toegekend, maar aan het laboratorium van IBM-Zürich. Het hoeft waarschijnlijk geen betoog dat die studietoelagen een "bedrijfsvriendelijke" visie op universiteit en

maatschappij propageren.

Ook Europa blijft niet achter bij deze ontwikkeling. Sinds 'Europa 92' als direct toekomstperspectief geldt, hebben de grootste Europese ondernemingen zich intens voorbereid op die nieuwe eenheidsmarkt. Eén van de meest onderzochte aspecten hierin is onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. In 1989 verscheen *'Education and European Competence'*, een uitgewerkt rapport van de *European Round Table*. Dat is één van de belangrijkste Europese denktanken, die een keur van Europese multinationals omvat: Fiat, Daimler-Benz, Lafarge-Coppée, Nestlé, Olivetti, BAT-Industries, Volkswagen, Petrofina, Philips, Pirelli, Telefónica de España, Thomson SA, Volvo, Siemens en de Société Générale de Belgique. Hun rapport pleit voor een betere samenwerking tussen industrie en hoger onderwijs.

Er wordt voorgesteld dat scholën participeren in de beheeraden van bedrijven, op voorwaarde dat bedrijven hun zeg krijgen in het bestuur van de onderwijsinstellingen. Die nauwe samenwerking tussen industrie en onder-

wijs kan echter slechts optimaal gemaakt worden als er een aantal onderwijskundige vernieuwingen worden doorgevoerd. In het huidige systeem vormen bijvoorbeeld de wettelijke graden een ernstige belemmering voor meer flexibele en industriegerichte programma's. Daarom stelt de *European Round Table* enkele specifieke eisen: "Flexible and short-term educational programmes", "transferability of studies and exams", "creation of programs for open universities" en "flexible modular education system, credit and accumulation system".

De Ronde Tafel heeft erg liberale opvattingen over onderwijs: de Staat (en dus de universiteiten) dragen geen enkele verantwoordelijkheid als bepaalde studenten niet aan de universiteit studeren: "Competence and education are an individual's assets. It is up to individuals themselves to update and upgrade this capital in order to preserve their personal competitiveness". Zo worden toegangsexamens aanvaardbaar: slagen hangt enkel af van de ijver en de vlijt van de individuele studenten, niet-slagen betekent een persoonlijke tekortkoming.

Vlak na het verschijnen van dit rapport is de KU Leuven gastheer van het zeer prestigieuze kongres *'Higher Education and Europe after 1992'*, met afgevaardigden van de universiteiten van ondermeer Bologna, Paris VI, Madrid, Oxford, Rotterdam, Sussex en Kopenhagen, en een internationale delegatie van kabinetten. Dit kongres wilde een blauwdruk maken voor het universitair onderwijs in het engemaakte Europa. De overeenkomsten - soms zelfs tot de details toe - tussen de *papers* die op de *workshops* besproken werden en de tekst van de Europese Ronde Tafel, zijn verrassend. Ook hier wordt gepleit voor een haast onberpakte samenwerking met de industrie, voor flexibele systemen (lees: kredietpunten en modules). Dat er tussen beide teksten een zekere 'kruisbestuiving' geweest is, kan moeilijk ontkend worden.

De KU Leuven houdt het echter niet bij kongressen over onderwijs hervormingen. Met het 'Plan Dilleman' - een grote en allesomvattende onderwijs hervorming - wordt aan de KUL, als eerste Vlaamse universiteit, daadwerkelijk een plaatselijke variant ingevoerd van deze

nieuwe onderwijsinstelling. De belangrijkste elementen hiervan waren in Leuven het modulaire systeem, meer 'ekwivalenties' (en dus polyvalentie, hoewel die term officieel geschrapt werd) en in de licenties meer keuzevrijheid (en dus meer 'flexibiliteit'). Het zijn allemaal elementen die reeds in '76 door de NRW als sluitstuk van de 'Nieuwe Universitaire Strategie' werden geformuleerd.

Het Plan Dilleman kan echter niet effectief uitgevoerd worden zonder een Dekreet Coens waarin ondermeer de cruciale 'studiepunten' zijn opgenomen. Als dat dekreet binnenkort gestemd wordt, is de KUL - eerder en meer dan de andere Vlaamse universiteiten - aangepast om de komende decennia haar status van top-universiteit te handhaven. De talrijke sponsors (goed voor meer dan een kwart miljard frank) zullen dan ook bijzonder tevreden zijn. Voorwaar, in het Europa na '92 gaat de *KU Leuven Inc.* een glorieuze toekomst tegemoet.

Tekst: Walter Pauli
Foto's: Hielke Grootendorst

STUDENT ZIJN OM EUROPEER TE WORDEN

De Memorie van Toelichting van het nieuwe dekreet begint met de hoofduitdaging van de Vlaamse universiteiten. "Ten eerste: meekunnen in de toenemende competitie, die het gevolg is van de internationalisatie (cfr. Europa '92)" (p.1). De teneur wordt hiermee gezet: het Europa van na 1992 is de determinerende faktor in dit dekreet.

Die determinatie gaat heel ver. Volgens de Memorie zou het universitair onderwijs in het nieuwe Europa haast geen pedagogische of culturele finaliteit meer hebben, maar een puur economische: "De universiteiten zijn en blijven verantwoordelijk voor de vorming van hoog opgeleiden. Zij moeten in de eerste plaats jongeren voorbereiden op de maatschappelijke uitdagingen van morgen *zodat* (kursivering Veto)

ze verantwoordelijkheden opnemen ter handhaving van onze internationale zending en concurrentiepositie." (p.14)

Ook de inhoud van de programma's moeten volgens de Memorie afgesteld zijn op een snelle economische bruikbaarheid. Telkens de industrie door innovaties voor nieuwe uitdagingen staat, moeten de universiteiten hierop inspelen. "Dit alles vereist enerzijds een hoger tempo bij de noodzakelijke inhoudelijke vernieuwing van de kurrkula en de onderzoeksprogramma's. (...) Universiteiten moeten snel kunnen inspelen op gewijzigde behoeften van buiten en de gewenste waaiar van opleidingen in allerlei gedaanten aanbieden." (p.14)

Die band met de industrie wordt zo vaak geciteerd, dat het er sterk op lijkt dat 'noden van de nationale economie' de enige en absolute *norm* worden. Of wat te denken van "Onder druk van de economische crisis en de door de werkgevers gestelde vereisten opteren vele studenten de laatste jaren voor studies gericht op een professionele activiteit. Aldus worden de universiteiten in toenemende mate aangezet om voorrang te verlenen aan technische en professionele

vaardigheden of om hun programma's aan de noden van de arbeidsmarkt aan te passen. Dat de universiteiten hierop eventueel inspelen door het uitbouwen van nieuwe richtingen of een inhoudelijke aanpassing van bestaande programma's is een lovenswaardig initiatief" (p.10).

Volgens Luc Huysse lagen economische noden aan de basis van de demokratisering na de Tweede Wereldoorlog. Als nu opnieuw gepleit wordt voor meer universiteiten, dan is de motivatie hiervoor - opnieuw - louter economisch. Elk 'rechtvaardigheidsperspectief' (studeer als individu recht) wordt naar de achtergrond verdronken: "Deze groeiende kennisintensiteit van onze economische bedrijvigheid vereist een blijvende toelevering van hoog gekwalificeerde arbeidskrachten die de toetssteen van de internationale competitie doorstaan. Volstrekt evenwaardig hieraan is de doelstelling van elk individu om een zo breed mogelijke sociale en culturele ontplooiing te bekomen." (p.14) Of nog: "Om in de toenemende behoefte aan academisch opgeleiden te voorzien en de *hiermee verbonden* (kursivering Veto) noodzakelijke overschrijding van de sociaal-culturele drempel bij de doorstroming van sekundair naar akademisch

onderwijs te bewerkstelligen, is een regionaal en een academisch onderwijsaanbod (zeker op kandidatuurnivo) te verantwoorden." (p.29)

Waarom we bij de universitaire expansie zijn aanbeland. Zo te zien heeft die totaal geen uitslaats met demokratisering van West-Vlaanderen of Limburg, zoals vaak wordt beweerd. Integendeel: "De dynamiek en de sterke economische uitbouw van de regio Zuid-West-Vlaanderen, de groeiende vraag naar hogeschool personeel in de provincie West-Vlaanderen (...) zijn voldoende redenen om een uitbreiding van de Kulak tot de kandidaturen in de toegepaste economische wetenschappen te rechtvaardigen." (p.33)

Het wékt dan ook geen verwondering dat het voorlaatste hoofdstuk van de Memorie van Toelichting volledig gewijd is aan Internationalisering en Inschakeling in Europa. En nogmaals wordt bevestigd: "De internationalisering wint in toenemende mate aan belang voor de economische en de culturele ontwikkeling van de Vlaamse gemeenschap. Daardoor wordt de internationale dimensie ook voor het academisch onderwijs een essentiële faktor." (p.82-83)

Over verkiezingspropaganda gesproken

De twee laatste jaren is de KUL grondig hervormd door het 'Plan Dillemans'. Deze programmahervorming werd toen "de grootste en meest fundamentele sinds jaren" genoemd. Gaat Leuven één jaar later dat werk moeten overdoen, en is de "allegrootste aanpassing sinds jaren" moeten ondergaan? Neen. Het 'Plan Dillemans' is immers een lokale variant van het nieuwe dekreet.

Dat 'Plan Dillemans' kende een lange voorgeschiedenis. In 1988 lanceerde rektor Dillemans een voorstel voor een 'polyvalente kandidatuur maatschappijwetenschappen': een gemeenschappelijke eerste kandidatuur rechten, sociale wetenschappen en economie. Dillemans werd toen echter teruggeloten. Ondermeer de pas opgerichte Onderwijsraad verzette zich heftig tegen deze innovatie. Rond Kerstmis '88 kwam het idee van zo'n polyvalente kandidatuur opnieuw op de proppen. De KUL wilde aan de Kulak immers kandidaturen economie inrichten. Omdat dit wettelijk onmogelijk was, probeerde men die wet te omzeilen door eerste kandidatuur rechten een polyvalent karakter te geven. De regeringscommissaris ging toen echter dwars liggen.

Goed twee maanden later, in februari '89, stelde de rektor 'plots' zijn Plan Dillemans voor aan de Akademische Raad. In feite was dit gewoon een knap uitgevoerde en zorgvuldig voorbereide *push*. In zijn openingspeech had hij reeds gezegd: "Wij koesteren de 'wilde' idee om op vrij korte termijn te komen tot ingrijpende vermindering van de klassieke lessen en van de eksamen over parate kennis." (Waar staat de KU Leuven na twintig jaar?, 1988). Hiernaast geeft de tekst van de rektor ons aanwijzingen dat Coens toen - dus begin 1989 - reeds aan het concept van zijn eigen dekreet werkte. Dillemans merkte immers op in zijn nota: "De mister is bereid om verdere vragen om versoepeling in te gaan." Hij vertelt dus expliciet dat hier reeds op hoog niveau overleg is geweest over de principes van de nieuwe onderwijsvorming.

Dat er inderdaad zo'n overleg moet geweest zijn tussen Dillemans en Coens, kan moeilijk ontkend worden na lektuur van de toen meegedeelde krachtlijnen. Het merendeel van de door Dillemans opgesomde punten blijken twee jaar later cruciale elementen van Coens' dekreet. De nota (doc. 14/94) vermeldt: het onopgeloste probleem van eerstejaarsmislukkingen en criteria bij 'de selectie', beheersing van de studiedruk, minder hoorcolleges, meer gepersonaliseerde studentenbegeleiding, 'afspraken' met Leuvense Hobu, een (nationaal

In februari '89 baarde rektor Dillemans nogal wat opzien met zijn ingrijpend en ogenschijnlijk zeer studentvriendelijke voorstel om alle studieprogramma's totaal te reorganiseren. Pas nu wordt duidelijk dat dit 'Plan Dillemans' de perfecte prelude was van het nieuwe universitaire dekreet.

kredietpuntenstelsel, revalorisatie aggregatie, soepele regelingen voor het akademische en wetenschappelijk personeel, een gestroomlijnd lessenrooster (*modules*), een onderscheid tussen kandidaturen en tweede cyclus, meer ekwivalenties.

Toen werd nog verzekerd dat het alleszins niet ging om "polyvalente kandidaturen (daar is thans waarschijnlijk geen meerderheid voor)". Een weinig verder lezen we echter dat bij mislukking in de kandidaturen "heroriëntatie (zonder jaarverlies) reglementair mogelijk moet gemaakt worden". Voor goede verstanders impliceert dit meteen de invoering van een polyvalente kandidatuur en van een studiepuntenstelsel.

Tijdens de volgende vergaderingen van Akademische Raad werd er dan ook vrij gemakkelijk een algemene consensus gevonden rond de principes van dat plan. Die eensgezindheid kan grotendeels verklaard worden door de dringende nood aan een hervorming van de universiteiten. Ook van studentenzijde waren er al lang een berg klachten, zoals het probleem van de stijgende studiedruk, de vele kolleges en de onpraktische urenroosters. Het Plan Dillemans had de ontengsprekelijke verdienste hiervoor een (al dan niet partiële) oplossing te bieden.

Dit betekent natuurlijk niet dat de verdere praktische invulling van het Plan Dillemans zonder slag of stoot zou verlopen zijn. Verschillende departementen en fakulteiten bleken slechts schoorvoetend bereid om hun programma's uit te zuiveren, voor bepaalde problemen

(bijvoorbeeld aggregatie) werd binnen de KU Leuven geen oplossing gevonden. Ook over de principes van het Plan werd bij momenten nogal wat gediskuteerd. Zo weigerden de studenten een systeem te aanvaarden met 'polyvalentie' als sleutelbegrip, hoewel de rektor hiervan wel voorstander was. De studenten hadden eveneens grote reserves bij de invoering van een studiepuntenstelsel in combinatie met de invoering van een modulair systeem. Volgens het verslag van Kringraad (24 november 1989) verzekerde rektor Dillemans de studentenvertegenwoordigers "dat de onderverdeling van het jaar in modules geen eerste stap is van de invoering van een doorgevoerd studiepuntenstelsel".

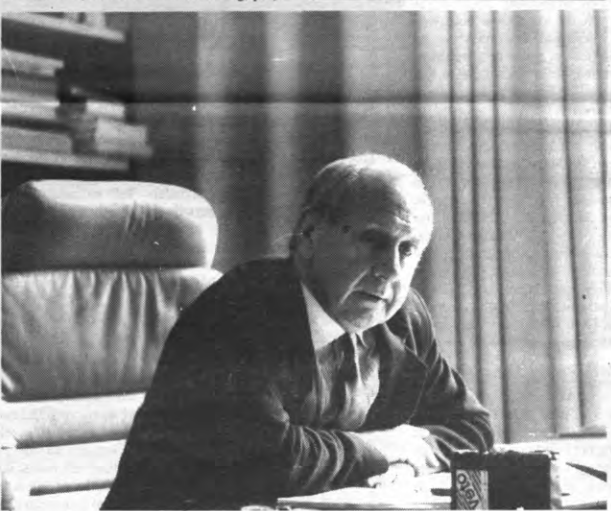
Op dat moment was Daniël Coens echter reeds druk bezig met de voorbereiding van zijn dekreet, en werd hij hierin ondermeer geadviseerd door rektor Dillemans: "Het dekreet dat de Minister van Onderwijs samen met de Rektoren voorbereidt, voorziet een aantal dringende wijzigingen" (*Wat kan de Vlaamse universiteiten nog redden?*, 1990). Eén van die dringende wijzigingen die het dekreet vandaag voorziet, luidt: "De uitbouw van polyvalente kurrikula (zeker in de kandidaturen) en permanent aanpasbaar keuzepakket (vooral in de licenties), is nu meer dan ooit een dwingende noodzaak." (Memorie van Toelichting, p.9).

Hier kan men spreken van een *boemrang*-effect. Zowel Akademische Raad als Onderwijsraad verzetten zich uitdrukkelijk tegen het principe van polyvalentie, en slagen er zelfs in om hun rektor te doen inbinden. Een jaar later worden ze echter bij dekreet verplicht om die polyvalentie toch in te voeren. Moeten we eraan herinneren dat rektor Dillemans nauw betrokken was bij deze aspecten van het dekreet?

Het lijkt er toch op dat Dillemans hier een besluitvorming gehanteerd heeft die niet honderd procent *casus* is. Zijn politiek is wel doeltreffend. Hierbij zouden we volgende overweging willen maken. Bij zijn eerste verkiezingscampagne werd Dillemans omschreven als "de meest politieke", en "van alle markten thuis." Een andere typering luidde: "Het politieke wereldje heeft voor hem geen geheimen meer. Deze vertrouwdeheid zou de universiteit zeker ten goede kunnen komen bij het lobbyen... Zijn ingeboren talent voor diplomatie zal hopelijk kunnen voorkomen dat hij als rektor brokken zou maken binnen of buiten de universiteit." Met dit dekreet heeft Dillemans deze talenten inderdaad gebruikt. Hij heeft 'geskoord'. Het dekreet van Coens is op vele aspecten - de expansie uitgezonderd - evenzeer het werk van Dillemans. Zijn KU Leuven is bovendien de enige Vlaamse universiteit met structuren die perfect aangepast zijn aan de bepalingen van het nieuwe dekreet. Hiermee is de KU Leuven bovendien klaar om de internationale concurrentie na Europa '92 aan te gaan, en heeft zo een voorgrond van jaren op de andere Vlaamse universiteiten.

Ten slotte stelde Dillemans als voornaamste programmapunt in '85 "een opdeling van de universitaire studies zoals in de USA." Zes jaar later kan Roger Dillemans, rektor van de KU Leuven, tevreden zijn: zijn verkiezingsprogramma is *wet* geworden, letterlijk.

Walter Pauli

TUSSEN DE SCHELDE EN DE CHARLES RIVER

De nieuwe Europese universiteiten, en na het dekreet van Coens ook de Vlaamse, zijn niet meer echt Europees. Het oude Avondland stemt zijn *centers of excellence* af op de VS. De Leuvense rektor Dillemans, zelf "Master of Laws" van Harvard University, is een fervent voorstander van het Amerikaanse universitaire systeem: "Dat de universiteit (...) opnieuw hoog wordt geschat en centraal geacht in de ontwikkeling van volkeren en continenten, denken wij voor een stuk aan het gestegen prestige en de impact van de grote Amerikaanse universiteiten" (*Straks Europa*, 1989). Sinds hij rektor werd, modelleert hij de KU Leuven - alle verhoudingen in acht genomen - ook steeds meer naar dat VS-model.

Typisch aan het universitair systeem in de VS is haar heterogeniteit. Waar hier diploma's van verschillende universiteiten (ongeveer) gelijkwaardig zijn, is dat ginds niet het geval. Zij worden ingedeeld in (officiële) categorieën: van (enkele) "Most Competitive" over (zeer veel) "Competitive" tot "Less Competitive" en "Noncompetitive" *universities*. Ook Dillemans is hiervan voorstander: "Hiërarchisatie van universiteiten en concentratie van toptalent, zowel bij professoren en navorsers als bij studenten, zijn de collaria." (*Zij die blijven*, 1987). Het nieuwe dekreet zet een eerste stap in die richting: de kwaliteitscontroles voor fundamenteel wetenschappelijk onderzoek zullen voortaan aan de beste universiteiten de meeste middelen geven, wat op termijn grote kwaliteitsverschillen alleen maar zal bestendigen en zelfs vergroten.

In de VS heeft iedere universiteit haar eigen toegangsexamen - de oriënteringsproef is wellicht een eerste stap in die richting - en eigen inschrijfgelden. Die zijn zeer

hoog: in Stanford bedragen ze 15.000 dollar per jaar. Tot nu toe laat het nieuwe dekreet voor het post-initieel onderwijs ook zeer hoge inschrijfgelden toe.

Waarmee we bij de financiën beland zijn. Waar in Vlaanderen de universiteiten vooral afhankelijk blijven van overheidssubsidies, is dat in de VS helemaal anders. Vooral grote ondernemingen investeren ettelijke miljoenen dollars in de universiteiten. Met het prestigieuze Stanford University is bijvoorbeeld het hoogwaardige Center for Integrated Systems gelieerd. Dit instituut wordt gesponsord door 19 van de grootste Amerikaanse bedrijven uit de elektronische sector, die elk meer dan een miljoen dollar inbrengen. William Hewlett, president van de gelijknamige *company*, is de geestelijke vader van dit Center. Het nieuwe dekreet moedigt zo'n joint-ventures aan, en Leuven heeft met *Leuven Research and Development* reeds lang deze kaart getrokken.

Een andere belangrijke inkomtenbron in de VS is het mecenaat: "De

privee-universiteiten trekken gemakkelijk toptalent aan, als zij over goede financiële middelen beschikken, wat het geval is voor de groten, via *fund raising* bij de alumni (2/3 van het immense Harvard budget)" (*Zij die blijven*, 1987).

Zo'n fonds van hondstrouwe (en vrijgevege) alumni zou Dillemans ook graag aan de KUL realiseren: "Ik acht de uitbouw noodzakelijk van een netwerk van steun vanwege een Alumni-genootschap met een nieuwe gestalte en opdracht. Naar het voorbeeld van enkele beroemde buitenlandse universiteiten waarvoor onze KU Leuven niet hoeft onder te doen, moeten de alumni deze steun als een restitutieplicht beschouwen ten aanzien van de Alma Mater (*Een strategie voor een grote universiteit*, 1985).

Gedeeltelijk is dat reeds gerealiseerd. In het kader van de Permanente Vorming staan de 29 Alumni-verenigingen in voor meer dan 700 kort- en meer dan 100 langlopende programma's. Toch heeft dit prive-systeem zijn typische nadelen. Een populair en

prestigieus project als de Dondyneleerstoel in filosofie haalde binnen het jaar ettelijke miljoenen aan giften binnen, terwijl een soortgelijk fonds voor studiefinanciering voor minvermogende studenten die een tweede diploma halen, nooit echt van de grond kwam.

Typisch voor de Amerikaanse universiteiten is vanzelfsprekend hun onderwijsstelsel: *credipoints*, geen jaarrdeling, polyvalentie, eksamen op onregelmatige tijdstippen, minder hoorcolleges en meer zelfstudie. We weten dat het vrij ongeloofwaardig klinkt, maar het 'Plan Dillemans' lag niet aan de basis van dit systeem...

Iedereen is ervan overtuigd dat door het dekreet het oude onderwijslandschap grondig zal veranderd worden. Rektor Dillemans moet zowat de eerste geweest zijn die, reeds jaren terug, een potisch panorama wist te schetsen van dat nieuwe Vlaanderen: "Daar is natuurlijk meer dan "één land dat mijn land kan zijn"; één brandt niet de Schelde... daar vloeit wel de Charles River." (*Zij die blijven*, 1987). (WP)